

VÝZKUM KŘÍŽOVÝCH KAMENŮ
A KAMENNÝCH KŘÍŽŮ 1880 - 1891
A JAN HAVELKA

VÝZKUM KŘÍŽOVÝCH KAMENŮ A KAMENNÝCH KŘÍŽŮ 1880 - 1891

A JAN HAVELKA

Neprodejný pracovní a studijní materiál
určený k výzkumu křížových kamenů a kamenných křížů

pro Společnost přátel památných kamenů Vysočiny

zpracovala Marie Dobiášová

Rady, poznámky a fotografie laskavě poskytli
Oldřich Dvořák, Pavel Chatrný, Pavla Smejkalová,
Michal Streubel, Milan Šimek, Pavel Valenta

OBSAH

- 5 Jan Havelka - stručný životopis
- 9 O některých památkách cyrillo-methodějských (Jan Havelka)
- 12 Jan Havelka - dobový nekrolog
- 14 Poslední (Vladimír Preclík)

SOUPIS KŘÍŽOVÝCH KAMENŮ A KAMENNÝCH KŘÍŽŮ 1880 - 1891

- 17 Jan Havelka - Sborník Velehradský 1880
- 18 O soupisu

KRAJ OLOMOUCKÝ

Okres Olomouc

22 Cholina	48 Unčovice
23 Křelov	49 Vilémov
24 Nedvězí	50 Vojnice
26 Nový Svět	

- 28 Příkazy
- 31 Řepčín

- 32 Řimice
- 33 Senice na Hané

- 34 Senička
- 37 Slatinice

- 39 Slavonín

- 41 Střelice

- 43 Svěsedlice

- 45 Šternberk

- 46 Topolany

Okres Prostějov

- 53 Krakovec

- 54 Mořice

Okres Šumperk

- 56 Doubravice

- 58 Dubicko

- 59 Krchleby

- 60 Lukavice

- 62 Police

- 63 Úsov

KRAJ JIHOMORAVSKÝ

Okres Brno město

- 66 Jundrov

- 67 Kartouzy

- 70 Žabovřesky

- 74 Křečkovice

- 75 Křenovice

Okres Vyškov

- 73 Hoštice (Heroltice)

Okres Znojmo

- 77 Moravský Krumlov

KRAJ ZLÍNSKÝ

Okres Kroměříž

79 Martinice

80 Vážany

84 Uherské Hradiště

85 Velehrad

Okres Zlín

Okres Uherské Hradiště

82 Jankovice, Jalubí

88 Horní Lhota

89 Hvozdná

KRAJ MORAVSKOSLEZSKÝ

Okres Nový Jičín

91 Trnávka

KRAJ VYSOČINA

Okres Jihlava

94 Nová Říše

Okres Žďár nad Sázavou

99 Velká Bíteš

Okres Třebíč

96 Pocoucov

KRAJ PARDUBICKÝ

Okres Svitavy

101 Horní Hynčína

103 Jaroměřice

105 Svitavy

106 Vranová Lhota

KRAJ ÚSTECKÝ

Okres Louny

109 Ležky

111 Lužec

112 Stebno

114 Seznam fotografií

115 Seznam použité literatury

116 Abecední rejstřík

JAN HAVELKA

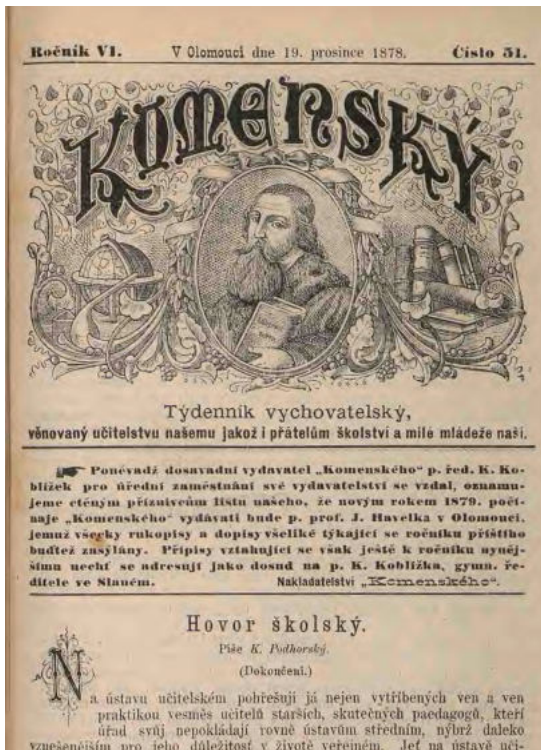
Stručný životopis

Jan Havelka se narodil 23. listopadu 1839 na Moravě v Lošticích u Mohelnice¹ v malířské rodině. Od dětství se těšil a připravoval na to, že bude malířem. Jeho rozhodnutí však zvrátila nenadálá příhoda v létě 1854: „Za pěkného odpoledne kreslil jsem venku v poli podle přírody. V tom přiklusá ke mně na koni žadlovská baronessa Bety Gudenuova a dala si, jsouc sama milovnicí malby a také malířka dosti dovedná, kresbu mou ukázati. Odjíždějíc pravila, by můj otec co nejdříve přišel do žadlovského zámku, který od Loštic malé půl hodiny jest vzdálen. Rozradován donesl otec ze zámku zprávu, že nabízí mi vrchnost stipendium 100 zl. ročných, odhodlám-li se nastoupiti studije gymnaziální.“²

Mladý Jan nejdříve nechtěl studovat, ale jeho otec mu předestřel, že díky vzdělání může získat dobré finanční zaopatření a malířství se věnovat jako koníčku. Jan tedy nakonec nastoupil v 15 letech do 1. třídy olomouckého gymnázia, tehdy německého. Všechny třídy absolvoval s vyznamenáním. Během studií získal díky učitelí češtiny lásku k českému jazyku a silné vlastenecké smýšlení. Také si však přivodil při tělocviku zranění, po němž se mu doživotně zkřivila páteř a zeslábl hlas.

Po absolvování gymnázia začal studovat na univerzitě ve Vídni, vzhledem k její geografické blízkosti i větším možnostem si přivydělat na studia a také proto, že zde bylo množství slovanských studentů různých národností. Ke studiu si schválně zvolil obory, které mu na gymnáziu nešly, aby se je lépe naučil - dějepis a zeměpis.

Po absolování univerzity začal učit na gymnáziu v Příboře a následně v Uherském Hradišti, kde však panovaly špatné poměry mezi Čechy a Němci. I přes snahu o zdrženlivost v této otázce byl J. Havelka obviňován z přílišného vlastnění a jeho učitelské místo bylo nabídnuto do konkurzu. Sám si tedy zažádal roku 1871 o místo na slovanském gymnáziu v Olomouci, kde se v česky laděném prostředí spokojeně věnoval učitelství. Stal se také redaktorem - od roku 1873 vydával učitelský časopis *Komenský*, v roce 1876 založil „beletristický list pro lid“ *Koleda*. Pokoušel se psát i básně - ty ovšem vyšly tiskem až posmrtně společně s jeho vlastním životopisem.³

Díky svému nejlepšímu příteli ze studií, Vilibaldu Absolonovi,⁴ se seznámil s význačným moravským archeologem a antropologem Jindřichem Wankelem i s jeho dcerou Vlastou, s níž se roku 1876 oženil. Narodila se jim dcera Milada, která se později stala malířkou.

Okolo roku 1878 začal mít J. Havelka problémy se srdcem, které připisoval svému značnému pracovnímu nasazení (sám mluví o zánětu pohrudnice, zřejmě se jednalo o virové onemocnění, jelikož problémům se srdcem podlehl nedlouho na to, v letech 1880 a 1882, oba jeho rodiče).

V roce 1883 spoluzaložil v Olomouci s J. Wankelem, slezským historikem Vincencem Praskem a vlastenecký knězem a etnografem Ignátem Wurmlem *Vlastenecký spolek muzejní* a zároveň s ním i spolkové muzeum (dnešní Vlastivědné muzeum) - první české muzeum na Moravě. Založil také *Časopis Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci*, jehož se stal zároveň prvním redaktorem. Jako kustod se věnoval archeologickým nálezům i historickému výzkumu kamenných křížů, které označil za cyrilometodějské, protože je považoval za starověkou památku na působení věrozvěstů Cyrila a Metoděje

na území Moravy. O křížích publikoval statě ve *Sborníku Velehradském* i *Časopise Vlasteneckého spolku musejního* a, pokud mu to zdraví umožňovalo, sám se také vydával do terénu na průzkum těchto křížů.

20. října 1886 Jana Havelku cestou domů ranila mrtvice a téhož dne večer zemřel. Byl pohřben na starém hřbitově v Olomouci. Dnes odpočívá na Ústředním hřbitově v Olomouci-Neředíně v imponantnější hrobce, která nahradila původní náhrobek z černé žuly, společně s Jindřichem Wanklem a Ignátem Wurmem. V roce 1912 hrob osadili přátelé a obdivovatelé „cyrilometodějským“ kamenným křížem pocházejícím z nedaleké obce Štarnov.⁵

Poznámky:

1) Prvním křížem, který v roce 1880 popsal Jan Havelka ve *Sborníku Velehradském*, je kříž stojící poblíž jeho rodiště, v katastru obce Doubravice, který dobře znal z dětství (viz str. 43).

2) HAVELKA, Jan; HOUDEK, Vítězslav; HÖLZEL, Eduard. *Sebrané básně a vlastní životopis Jana Havelky*. V Olomouci: nákladem knihkupectví Eduarda Hölzla, 1888, s. 126. Dostupné také z: <https://www.digitalniknihovna.cz/vkol/uuid/uuid:6839b56f-899e-11e7-883f-90b11c419e63>

3) Básně J. Havelky upadly v zapomenutí - kromě jediné, v níž se vyznává z lásky k rodné Moravě. Báseň *Moravěnko, moje drahá* se dočkala zhudebnění a bývá vzletně nazývána moravskou hymnou. (V provedení pěveckého sboru Lásky opravdivá viz <https://www.youtube.com/watch?v=8XMIpU4Q0eE>)

4) Vilibald Absolon byl manželem Karoliny, dcery J. Wankela, jejich syn Karel Absolon se stal významným krasovým badatelem a jednou z velkých postav archeologie první poloviny 20. století v celoevropském měřítku.

5) Fotografie současného hrobu viz str. 15. Kříže ze Štarnova za dob své redakční činnosti J. Havelka ve *Sborníku* ani *Časopise* nezachytil. Umístění kříže na hrob je spojeno s úmrtím I. Wurma 4. října 1911: „Docíleno, že † předsedovi d. p. Ig. Wurmovi postaven důstojný náhrobek ještě do svátků všech Svatých, na hrobě pak umístěn starobylý kříž Cyrilometodějský, čímž vyhověno přání zvěčnělého, jež byl týž několik let před svou smrtí, nacházej se v nebezpečí života, pronesl. (...) Do hrobu, v němž uloženy tělesné ostatky † d. p. Ig. Wurma, přeneseny též zbytky ostatků † zakladatelů musea, pana MUDra Wankla a prof. Havelky, jež dosud nacházely se na starém již zrušeném hřbitově olomuckém.“

Zpráva o valné hromadě Vlasteneckého musejního spolku konané dne 28. dubna 1913. Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci, roč. 30, č. 117-120, 1913, str. 74-76.

*Kdokoli čte Havelkovy práce,
mile je dotknut jeho pěknou, nehledanou, srdečnou dikcí.
Obzvláště pěkně, plynně a poutavě uměl Havelka přednášeti dějepis.*

*Na doklad toho budiž mně dovoleno
z vlastních vzpomínek jednu epizodu zde uvést,
která jak mně, tak zajisté četným spolužákům mým,
utkvěla v mysli nesmazatelně, vzpomínka to jedna místo mnohých:*

*Bylo to v r. 1870,
první rok, kdy Havelka na olomucké gymnasium se dostal.
Byli jsme tehdy v tercii a Havelka nám přednášel dějiny středověké.
Právě před velikonoce jsme dospěli k válkám husitským.
V poslední den před velikonočními prázdninami
darována byla ředitelstvem všem třídám
poslední hodina dopolední (od 10. do 11. hod.).
Havelka přednášel nám po celou druhou hodinu dopolední (od 9. do 10.)
onu velikou tragédií z českých dějin tak poutavě,
že když - nemoha látky dokončiti -
nás chtěl o 10. hod. propustiti ze školy na svátky,
celá třída počala prositi naléhavě, aby ještě dále přednášel,
že třeba ještě celou hodinu počkáme.
Všechny třídy gymnasia šly tehdy kolem naší třídy radující se,
že o hodinu dříve mohou na svátky k rodičům přijeti,
- kdežto my jsme samovolně se vzdali té darované hodiny,
abychom jenom mohli doposlechnouti přednášku Havelkovu,
která se nám poslouchala jako nejpoutavější román!
Pochybují, že školské annály mnoho takovýchto episod
zaznamenati mohou.*

*Za posledních let života svého bylo jeho největší radostí
pracovati ve vlasteneckém muzeu olomuckém, od něho založeném.
Símě, které tímto ústavem Havelka zasel, vzklíčilo utěšeně.
Kolik nových, horlivých pracovníků získala tím vlastenecká archeologie!*

V. Houdek, Loštice - rodiště Jana Havelky, 1891

Jan Havelka

O NĚKTERÝCH PAMÁTKÁCH CYRILLO-METHODĚJSKÝCH

I kdybychom s dostatek měli psaných zpráv o životě a působení svatých bratří Cyrilla a Methoděje, přece bylo by velice záslužno hledati a sbíрати všeliké jiné památky, ježto vztahují se k apoštolům slovanským; nebo nikdy za dob minulých ruch veřejný u nás, ba u západních Slovanů vůbec, nenesl se za myšlénkou větší, za cílem více duchaplným a v pravdě státnickým, jako tehdy, když věrověštcí ti učení Kristovo hlásali po vlastech našich. A veliká ona myšlénka, duchaplný a státnický onen cíl politiky velkomoravské nespočívaly tak na ráznosti Mojžírovců jako na zdaru a trvání toho, co moudrostí svou a rozhledem dalekosáhlým budovali sv. Cyrill a Methoděj. Jistotně nebyla to náhoda pouhá, že říše velkomoravská za své vzala brzo po smrti sv. Methoděje, brzo po té, co Svatopluk a nástupcové jeho zanechali cest, apoštoly našimi jim naznačených; a nebudou dějiny velkomoravské ani pochopeny ani objasněny dostatečně, dokud veškera činnost sv. Cyrilla a Methoděje prozkoumána nebude všestranně a důkladně.

Než psaných zpráv o působení věrověstů našich nemáme dostatek a mimo hlavní rysy dosti mezerovité postrádáme trpce v dějinách jejich všelikých podrobností, jimiž právě nejvíce obrazy historické stávají se zajímavými a poutavými.

Proto také nejen záslužno, nýbrž vlasteneckou povinností jest každého z nás, bedlivě a neúnavně pátrati po památkách cyrillo-methodějských všeho druhu, psaných nepsaných a nedopouštěti, aby prodlením času přišly na zmar anebo v zapomenutí upadly.

Účelem těchto řádků jest promluvití o některých památkách takových, z nichž bychom apoštolskou činnost svatých bratří soluňských poznati mohli poněkud podrobněji, pokud týká se Moravy, Čech a Slezska, poněvadž tuto pátrání jest nám možným nejvíce.

Jedna z otázek, na něž dosud dějiny nám neodpovídají dostatečně, jest: „Kde všude u nás sv. Cyrill a Methoděj kázali a křtili, kde všude církevní správu zařídili, kostely a kaple založili a posvětili?“

A přece bylo by lze k otázce té odpověděti dosti důkladně. Ze psaných pramenův arcí ve příčině té dějepisci naší vyčerpali, co vůbec vyčerpati se dalo; ale jsou tu ještě rozličné památky nepsané, ze kterých posud buď čerpáno nebylo patřičně, anebo které nižádného do té doby nenašly povšimnutí.

(...)

Po této řadě památek přistupuji konečně k tak zvaným křížům cyrillo-methodějským, o nichž umínil jsem si pojednati poněkud obšírněji.

Asi před desíti lety zabýval jsem se sbíráním místních pověstí moravských, a tu mimo nadání dopátral jsem se také četných pověstí cyrillo-methodějských, jež vážou se ke křížům památným, postaveným na místech, kde podle tradice sv. apoštolé naši kázali. Od některých žáků svých, kteří mi při sbírání řečeném pomáhali, dověděl jsem se též, jak asi ten neb onen kříž památný vypadá. Tu bezděky pozoroval jsem jakousi shodu křížů těch s křížem, který mi byl povědom z dětských mých let, a o němž mi tehdy dědeček můj, nebožtík Jan Hatlánek, měšťan loštický, vypravoval, že na místě křížem tím vyznačeném druhdy sv. Cyrill a Methoděj kázali. I napadla mi myšlénka, jestli mezi kříži těmi pamětnými u nás není nějaká podstatná shoda co do velikosti, podoby a jiných vlastností, které by nám pátrajícím po památkách cyrillo-methodějských podobným mohly býti vodítkem, jako jsou na př. jistá jména svatých a světic, jichž účty ty které chrámy byly zasvěceny.

Ohledal jsem tedy věc bedlivěji a k nemalé radosti nabyl pevného přesvědčení, že většina křížů cyrillo-methodějských ukazuje jisté charakteristické znaky, jimiž naprosto liší se od jiných takových památek novověkých.

Kříže naše cyrillo-methodějské po pravidle jsou nízké, nepatrné a neuhledné; výška jejich nad zemí páčí se na 1 metr nebo něco málo méně či více; délka všech čtyř ramen jest skoro stejná; rameno, jímžto kříž do země jest zasazen, málo kdy bývá delší než ramena ostatní, ba někdy i kratší snad odtud, že kámen prodlením času hlouběji do země zapadl vlastní tíží svou; tloušťka křížů málo bývá menší, než šířka ramen, což pomníkům těm

dobývá rázu více méně masivního, balvanovitého. Co do podoby povšechné vypadají kříže z velké části asi tak, jak ukazuje obrázek první a druhý; jsou tedy forem prostých, jednoduchých, co do rohů jako zakulaceny a hran tupých, kteréžto poslednější dvě vlastnosti původ svůj mají jak v nedokonalé, primitivní práci kamenické tak ve zhoubě časové. Povrch křížů jest nerovný, hrubě jen tesaný a zvětřelý; materiál pak občejně hrubý pískovec.

Některé kříže cyrillo-methodějské zase od pravidla toho vlastností tou neb onou odchylují se značně, ačkoliv výška a celkový ráz i při nich jest týž.

(...)

Takovéto kříže od ostatních poněkud se různící najdou se snad u nás i jinde; než i při těchto památkách pozorujeme touž výšku a celkový, starožitný ráz s ostatními kříži cyrillo-methodějskými totožný.

Avšak, kterak odpovíme k otázce: „pocházejí-li kříže cyrillo-methodějské skutečně a zrovna z doby sv. apoštolů našich, tedy ze druhé polovice IX. století?“

Co týče se skromného mínění mého, neváhám na otázku tu odpovědět kladně, že totiž veliká alespoň většina křížů památných té podoby, jako shora bylo dotčeno, přečkala již tisíciletí úplné. Soudím tak na základě důvodů mnohých.

Předně není to věcí nijak nemožnou, že by se památky kamenné z devátého století byly udržely až do našich časů. Možnost ta stává se tím větší, že kříže cyrillo-methodějské jsou vytesány toliko z jednoho kusu, že jsou výšky nepatrné ale zároveň formy velice hmotné, masivní, tak že zhoubá časová nemohla poškoditi je tak snadno; úcta všeobecná pak zajisté neustále chránila je od porouchání svévolného. Dále odpovídá též zvyku církevnímu kříži označovati místa a dobu missií památných a od zvyku toho neupuštěno zajisté za sv. Cyrilla a Methoděje; vždyť známo jest, s jakým nadšením, s jakou láskou předkové naši učení jejich naslouchali, a bylo by tudíž s podivením, kdyby trvanlivou nějakou památkou nebyli označili místo posvěcené šlépějemi věrověstců svatých. A což lépe hodilo se za pomník jako sv. kříž, při němž lze bylo odbývati také všeliké pobožnosti, dokud nebylo kostela na blízku?!

Také nepříčí se celkovitá podoba křížů nijak tehdejšímu slohu byzantskému.

Vydává se jenom
členům spol. muz.
a sice zdarma.

ČASOPIS

Red. i admin. ná
Blažejském nám.
č. 5. v Olomouci.

VLASTEN. SPOLKU MUZEJNÍHO V OLOMOUCI.

Číslo II.

Vydáno v prosinci

r. 1886.

Zakladatel muzejního spolku prof. Jan Havelka
mrtev.

Těžká a truchlivá rána stihla náš mladý, se rozvíjející spolek muzejní; dne 20. října t. r. vyrvala neúprosná Morana ze středu našeho muže nejvynikajícího, zakladatele, kustoda a nejvěrnějšího strážce muzea našeho, pana *c. k. profesora Jana Havelku*.

Ubíraje se v poledne z muzea do svého bytu, raněn byl mrtvicí, a vzdor všemu namáhání lékařů vypustil téhož dne večer o 9¹/₄ svého šlechetného ducha.

Jan Havelka patřil k těm geniům práce, již prosti jakékoliv cti-žádosti, z čisté a nadšené lásky k vlasti pracují tiše, neúnavně a neúporně, jichžto však činnost národu pravým požehnáním jest. — Jej také všeobecný hlas nazýval pracujícím mravencem, a věru, zasnouti musí každý, kdo znaje tělesnou slabost jeho, prohlíží vše díla jeho literární a vědecké činnosti.

Narodil se dne 23. listopadu 1839. v Lošticích u Mohelnice a nabytí tu svého prvního vzdělání. — Odebrav se později na gymnasium olomucké počal ihned buditi národní uvědomění mezi svými olomouckými soudruhy a byl prvním přispívatelem na studentský časopis „Fialku.“

Vystudovav filosofii na universitě vídeňské, stal se r. 1867. supplujícím učitelem na gymnasiu příborském, a později na reálném gymnasiu v Uh. Hradišti. V roce 1870. byl povolán na nově zařízené slovanské gymnasium do Olomouce a zde počal rozvíjeti neplodnější činnost svou. Již v r. 1873. založil učitelský časopis „Komenský“ a později belletristický list „Koledu,“ pracoval pro listy tyto z počátku takorba sám jediný, však s pílí neúnavnou a nevyčerpatelnou. Činnost jeho byla vskutku všestranná a neobmezená. — Za pobytu svého v Olomouci napsal 166 různých děl a pojednání, jež vesměs vynikají hlubokou učeností, a též horoucí láskou k národu. Pojav r. 1876. za manželku Vlastu, dceru věhlasného dra. Jindřicha Wankla, nalezl v ní sebe hodnou a věrnou podporovatelku snah svých. Milým vystupováním jako učitel, svou skromností, stal se miláčkem všeho studentstva a svých soudruhů; nazývaliť jej všichni i celá

veřejnost — perlou slovanského gymnasia olomuckého. V roce 1883. založil on vlastenecký muzejní spolek v Olomouci a již od nového r. 1884. počal vydávati „časopis muzejního spolku v Olomouci“ — Tu nacházel se v pravém povolání a působení svém. Za spolupůsobení svého tchána, dra. Wankla a své choti vedl správu a upravování muzea s plíí tak horečnou, jakoby snad šlechtná duše jeho cítila blízky konec svůj. — Celé dny a hluboko do noci v muzeu upravoval, třídil a spisoval; dlel tu jako dobrý strážný duch, pracuje a tvoře, aby dokázal světu, že jeden muž nadšeného a velikého ducha a dobré vůle zmůže více, než-li celá pokolení. Muzeum naše, které po krátké teprv době tří let, zaujímá vynikající postavení mezi sourodnými ústavý v Rakousku, jest a zůstane věčným pomníkem jeho.

Jana Havlíku vším právem nazvati lze křísítelem vědomí moravského a slovanského. Nejvřeější cit moravský a slovanský proniká veškeré spisy a díla jeho. Však nehoruje pouze slovy. Země moravská, po níž chodíme, hroby a pohřebiště, jež otvíráme, bronzý a různé věci v nich nalezené, jsou neklamným archivem, jímžto vede důkaz, že země naše od pravěku, pokud oko lidské vědy sáhá, obývána byla národem slovanským, že Slované jsou prabydlitelé této země. Touže archeologií vede důkaz o vysoké vzdělanosti předků našich, kteroužto protivníci naši tak rádi by vymazali z dějin světových. On první poukázal na význam křížů cyrillo-methodějských jako památek Cyrillo-Methodějské církve na Moravě. — Jím založena věda nová, totiž studium ornamentiky moravské. Jakkoli v počátcích se nalezá, přece nyní již poznává oko naše dalekosáhlý význam této vědy, již to nyní vidíme, kterak touto vědou povstávají svědkové až z dob šeré dávnověkosti na důkaz hlubokého vzdělání, jemného smyslu a krasocitu Slovanův. Ornamentika tato jest částí archivu ještě z dob říše velkomoravské.

Jest velikým neštěstím národa našeho, že nám vyrván byl muž tento právě v té chvíli, když takto počínal nové období života svého. Byl by dojista provedl co započal; neboť jak zdraví jeho slabé, tak vůle jeho láskou k vlasti železná byla. Neznal unavení a odpočinku; toto stále namáhání podrylo kořeny života jeho.

Tak tiše jak pracoval tak zesnul a my tu teprv cítíme všichni jeho ztrátu a nenahraditelnost. Pohřeb vystrojil se jemu nádherný. Všechny české i německé střední ústavy a přčetní ctitelé jeho zasloužilou tělesnou schránku doprovázeli ke hřbitovu. Rakev jeho byla, jelikož každé oddělení zdejšího slovanského gymnasia a četné spolku v tom závodily, věnci celá obložena na důkaz, jak každý zesnulého tichého veleducha si vážil. — Odešel do říše krásnější, by oddechnul sobě po klopotách života, zanechav zde truchlící vdovu a dítko a truchlící národ, jenž nařiká na předčasnou smrt svého tichého, věrného pracovníka.

*Pokoj, jehož sobě za živa pro tebe nepřál,
přej jemu vděčný národe po smrti!*

Vladimír Preclík

POSLEDNÍ

Jel jsem najisto nebo skoro najisto. Za křížem, který mezi ostatními zaujímá výsadní postavení, něco jako korunní svědek nebo tečka za dlouholetým bádáním o křížích, i tečka za životem badatelovým.

Jen zavadit o jakýkoliv smírčí kříž na Moravě, znamená setkání s jeho jménem. Se jménem profesora Havelky.

Vážený pane profesore Havelko,

odpusťte, že ruším váš klid. Nebyl jsem na vašem pohřbu. Vždyť vás pochovali právě před sto třemi lety. Přicházím velmi opožděně položit na váš hrob kytku, dlouhou cestou poněkud povadlou. Přál jste si za svého života mít na svém hrobě smírčí kříž, nebo vám ho instalovali vaši smutní přátelé jako obdiv k vaší badatelské práci? Jistě je, že tady stojí a že je ve všech směrech typický. Nízký, zaoblený, hrubě sekaný, záhadný. Chtěl jste rozřešit záhadu kamenů-svědků. Zastával jste teorii cyrilometodějskou. Podle ní by kamenní svědkové byli dnes již tisíciletí nebo skoro tak staří. Cítím, že tato teorie tehdy byla vaší vlastenecké věci potřebná.

Kříž na vašem hrobě je nyní po vydatném dešti provlhlý, jako bývají bílé šátky při loučení s drahými lidmi. Spolu s kytkou pokládám na váš hrob i svůj obdiv. Za sto let celá řada badatelů Vaši cyrilometodějskou teorii zpochybnila, skoro vyvrátila a historicky zařadila kameny do smírčích křížů. Já jsem se k nim přidal, ale to nemění nic na skutečnosti, že jsem za vámi dnes přijel. Orazítkoval jsem pneumatikami hustou síť moravských silnic a cest, hledaje tajemné svědky a všude se setkával s vašim jménem. Divil jsem se, přitakával a promiňte, i oponoval. Uteklo tolik vody od chvíle, kdy jste se za nimi vypravoval vy. Asi většinou pěšky, batoh na zádech, šněrovací boty do nepohody, v ruce hůl, ozbrojen badatelskou chutí poznávat. Jsou to tytéž kameny. Za sto let se kámen změní jen neznatelně. Vydrží nepoměrně víc než materiály, ze kterých je konstruován, poskládán a sešit člověk, bohužel.

Někdy jsem na vaše jméno skoro nevražil. Havelka, Havelka, pořád ten Havelka... Ale nakonec jsem uvykl a šel po vašich stopách.

Teď tu stojím v rozpacích. Naštěstí můj monolog k vám nedolétne...

Váš hrob je místem odpočinku i vašich dvou přátel. Doktora medicíny Jindřicha Wankela a kněze Ignáce Wurma. Dvou velkých moravských buditelů a nadšenců pro věc založení prvního českého muzea na Moravě. Však o tom je řeč v nápisu na záhlavní architektuře, tvarem se podobající vítěznému oblouku:

"SVÝM ZAKLADATELŮM
VLASTENECKÝ MUZEJNÍ SPOLEK
V OLOMOUCI"

Na jeho vrcholu tři bronzové ruce, ruce tří přátel, svírají železný kruh svornosti. Dobové řešení v duchu osvobozující secese, jak tomu bývalo na přelomu století.

Co nám dnes, lidem dmoucích se hrudníků nad moderní civilizací, říká pojem vlastenecká společnost? Tvrdé límečky, krinolíny, parazóly, dýchánky, redingoty, bílé manžety a štíhlé pasy korzetů? Inu, možná. Ale také snaha obrodit svou zemi, zušlechtit jazyk, nalézt řadě pojmů české výrazy, milovat svou vlast a nestydět se za to, postavit se na její obranu, nebát se zesměšnění...

Když jsem v létě navštívil olomoucké pohřebiště a šlápl do kaluže, ještě jsem nemohl vědět, že se někdo odváží otočit klíčem hydrantu zavedených zvyků a že spustí listopadovou průtrž mračen nad Prahou, aby postupně zavlažila úhory a provětrala hlavy, že se znovu postavíme na vlastní nohy, když nám předtím nateklo pořádně do bot...

A najednou je nám zapotřebí kamenů pokání. Nad zdeformovanými životy, zahozenými šancemi, nevyužitými talenty, nad zplundrovanou krajinou a poničenými hodnotami.

Kameny pokání lidí, kteří pozvedli své hlavy jako květiny po vydatném dešti, aby jich používali, nepokládali je na špalek, ale ani je nestrkali do písku.

Pokání připouští i usmíření. Mě s tebou, tebe s ním a nás s vámi. Cožpak jsme všichni tak čistí a bez viny?

Pane profesore,

už budou čtyři, musím jet. Vracím se do Prahy, je to daleko... ale přiznám se, že teď se tam těším mnohem víc, než kdy předtím.

Převzato z knihy: PRECLÍK, Vladimír. *Kameny pokání*. Praha: Melantrich, 1992. Česká próza (Melantrich). ISBN 80-7023-121-1.

SOUPIS KŘÍŽOVÝCH KAMENŮ A KAMENNÝCH KŘÍŽŮ

1880 - 1891

Za posledních dvou let v některých denních listech našich dosti často podávány jsou zprávy, že tu i tam nalézá se kříž památný; avšak projevy ty jsou příliš stručny, aby mohly býti základem nějaké dedukce vědecké. Proto dovoluji si udati, kterak by podobné zprávy nejraději v tomto „Sborníku“ měly býti uveřejňovány:

Především udáno buď místo, kde kříž stojí, co nejurčitěji a nejzřetelněji; kříž budiž popsán co do výšky, šířky, tloušťky, podoby, povrchu svého jakož i co kamene, z něhož jest utesán;

možná-li podán budiž náskres kříže;

nebylo-li lze dotud vystopovat pověst ke kříži se táhnoucí, budiž to výslovně dotčeno;

dověděli-li se však zpravodaj o pověsti takové, podej ji v celém znění; zpravodaj udej za svědky osoby dospělé, věrohodné, od nichž pověst slyšel, a dodej k legalisaci této také svůj vlastní podpis na dotvrzení pravdy.

Na zprávy, jako: „tam a tam je kříž cyrillo-methodějský“, „u nás jest kříž, o němž se to a to vykládá“ a p. nemůže se stavěti žádná konkluze historická; zpráva každá musí býti zaručena jistými podrobnostmi, jmény svědkův a zpravodaje, slovem musí odpovídati požadavkům vědecké kritiky.

A to platí vzhledem ke všem památkám našim.

Lépe nám poslouží malý počet památek věrohodných, nepochybných, než veliký počet zpráv nezaručených, ba snad mylných, které dějezpýt přivéstí mohou jen na bezceští.

A poněvadž i při nejlepší vůli můžeme přece chybovati, proto žádoucnó, aby o téže památce od několika zpravodajů zpráva se podala, zvláště tehdy, když někdo domníval se, že zpráva nějaká na veřejnost podaná jest neúplná, nebo přílišná, nebo chybná.

V takovém případě, jak jsou poslednější, pokládejme zrovna povinností svou omyl opravití, přílišnost přivéstí na míru pravou a doplniti, co neúplno.

Jen takovou přísnou kritikou poslouží se vědě a jen takto i nepsané památky naše podstatně doplniti mohou časem mezery, ježto dosud shledáváme v životopisech sv. Cyrilla a Methoděje.

Jan Havelka, Sborník Velehradský 1880

O SOUPISU

Tento soupis je přehledem všech křížových kamenů a kamenných křížů, které se objevily ve *Sborníku Velehradském* a v *Časopisu Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci* v letech 1880 - 1891. Jeho cílem je shrnout první výzkum křížových kamenů a kamenných křížů na našem území, iniciovaný Janem Havelkou, a usnadnit badatelům přístup k informacím roztroušeným v obou tiskovinách. Další údaje o níže představených kamenných artefaktech je možno získat na webu *Smírčí kříže, křížové kameny a jiné pozoruhodné kamenné památky* (<http://www.smircikrize.euweb.cz/>) - konkrétní odkaz na web je vždy uveden u každého kříže nebo kamene v oddílu *Odkazy a literatura*. Text je ponechán v původním znění, vypuštěny jsou pouze úvahy o cyrilometodějském původu křížů, pokud neobsahují přesnější popis daného kříže. Texty o křížích jsou seřazeny podle krajů a okresů na základě dnešního širšího konsensu.

První číslo *Sborníku Velehradského* vyšlo v roce 1880 a Jan Havelka v něm oznámil svůj zájem podchytit křížové kameny a kamenné kříže na území dnešní ČR. Definoval tu vědeckou metodu, která by se měla při evidenci křížů a kamenů používat (viz str. 7). Od roku 1884 začal psát texty o těchto kamenech a křížích do nově vytvořeného *Časopisu Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci*.

Jan Havelka spolu s Jindřichem Wankelem v rámci vědeckého průzkumu památek vytvořili především na území Moravy rozsáhlou síť tzv. kooperátorů - tj. lidí, kteří se zajímali o historii. Jednalo se především o absolventy vysokých škol z řad bohoslovců a učitelů. Tito lidé aktivně pátrali po památkách v oblasti, kde působili, a nezářdky i sami prováděli výzkumy s pomocí místních obyvatel. Výsledky svého snažení pak korespondenčně sdělovali Janu Havelkovi, který je publikoval v *Časopise* a *Sborníku* a opatroval vědeckými poznámkami.

Přesto že J. Havelka přesně definoval vědeckou metodu, na jejímž základě by se při výzkumu křížů mělo postupovat, v praxi takto s vědeckou pečlivostí a nezaujatostí mnohdy nepopisoval kříže ani on sám. Často nenalezáme údaje o materiálu, z něhož je kříž vytesán, ani o rozměrech kříže. Někdy také J. H. záměrně neuvádí pověsti, které se ke kříži dozvěděl, pokud je považuje za nevěrohodné. Větší pozornost věnuje křížům, u nich vidí spojitost s působením sv. Cyrila a Metoděje v 9. století, na úkor kamenných křížů a křížových kamenů, které se mu jeví jako mladší, středověké. Teorie cyrilometodějského původu křížů totiž konvenovala jeho vlasteneckému zaměření, které velmi silně prožíval - o to více, že v druhé polovině 19. století v místech s převážně německým obyvatelstvem, kde žil, nebylo takovéto národní uvědomění vítáno. *

Přes neúplnost a jistou tendenčnost záznamů se však většinou jedná o první zprávy o daných křížích, které často obsahují zajímavé informace například o původním umístění a nálezích kostí či předmětů v blízkosti křížů. A hlavně díky nim máme k dispozici první nákresy křížů na území dnešní ČR.

Jan Havelka osobně navštívil a nakreslil jen část křížů zveřejněných ve *Sborníku a Časopisu*. Většinou byl odkázán na sdělení kooperátorů a jejich důvěryhodnost. Celkově se v letech 1880 - 91 objevilo v *Časopise a Sborníku* na 40 kreseb křížů a kamenů. Popsáno zde bylo podrobněji cca 50 křížů - o několika dalších křížích je tu jen krátká zmínka v rámci jiného popisu (tyto zmínky jsou v následujícím textu zvýrazněny tučným písmem). Převážnou část popsaných křížů tvoří kříže na Moravě - nejvíce jsou pochopitelně zastoupeny kříže v Olomouckém kraji.

Z výzkumů J. Havelky vycházel ve svém soupisu *Alte Steinkreuze und Kreuzsteine in Mähren* Alois Franz a později i další badatelé. Příímým Havelkovým následovníkem se stal František Příkryl, který působil jako jeden z kooperátorů muzea v Olomouci. Vzal si za svou teorii o cyrilometodějském původu křížových kamenů a kamenných křížů a na jejím základě shromáždil úctyhodné množství poznatků o těchto kamenných artefaktech nejen v Čechách, na Moravě a ve Slezku, ale i daleko za hranicemi dnešní ČR (Polsko, Makedonie, Bulharsko, Dalmácie,...). Co se týče křížů na našem území, využívá F. Příkryl ve svých knihách informace získané ze *Sborníku a Časopisu* (s odkazem na tyto tiskoviny) a také odtud přímo přebírá nákresy. Je tedy třeba mít na paměti, že tyto nákresy jsou v roce 1905, kdy začaly knihy F. Příkryla o cyrilometodějských křížích vycházet, už 20 let staré a není zaručeno, že odpovídají tehdejšímu stavu křížů.

J. Havelka zemřel bohužel předčasně v pouhých 46 letech v roce 1886 - věnoval se tedy intenzivně výzkumu křížů jen šest let. I za tuto krátkou dobu se mu však podařilo probudit zájem o kříže a křížové kameny na území dnešní ČR. *Sborník Velehradský* přestal vycházet po prvním sešitu V. ročníku (pokus o jeho obnovu v roce 1896 se nezdařil - znovu začal být vydáván až v roce 1930). *Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci* dál přinášel poznámky o křížích - ovšem stále sporadičtěji. Časopisecky organizované těžiště výzkumu starobylých křížů a kamenů se v 90. letech 19. století přesunulo do časopisu *Český lid*.

Poznámka:

*) Tendence spojovat původ kamenných křížů s věrozvěsty Cyrilem a Metodějem byla velmi silná zejména na území Moravy, zatímco do Čech nijak zvláště nepronikla. Teorie byla prosazována hlavně v 19. století a uchytila se mezi lidmi zejména proto, že se jí ujala katolická církev a šířila ji z kazatelen. V některých oblastech zakořenila tak hluboce, že se zde udržela dodnes.

Okamžitě poté, co Jan Havelka formuloval v roce 1880 teorii o cyrilometodějském původu křížů ve *Sborníku Velehradském*, se ozvaly kromě souhlasných přitakání i kritické hlasy. J. Havelka ve své následné reakci *Na obranu křížů cyrillo-methodějských* uvádí jmenovitě dvě polemická vyjádření. Vedle archiváře V. Brandla, jehož názorům je věnován větší prostor v tomto soupise na str. 68, zmiňuje také p. dr. K. Borového, který v *Časopise katolického duchovenstva* „v ten smysl se pronesl, že sotva každý ze křížů, které odpovídají znakům mnou vytčeným, pochází skutečně ze věku IX.“

Sborník Velehradský. V Brně: J. Vykydal, 1883, 3(1), s. 225. Dostupné také z:

<https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:09e3de80-2700-11e5-b44d-005056827e51>

KRAJ OLOMOUCKÝ

Okres Olomouc

CHOLINA

Kategorie: Kříž

Rozměry (v/š/h): ---

Materiál: ---

Původní umístění: ---

Tehdejší umístění: ---

SPVKK Aš: 0457

Jan Havelka, 1885:

Podobný docela kámen /jako v Úsově - pozn. zprac./, též takovými rýhami (viz obr. 7.) opatřený, se zachoval v Cholině na Litovelsku. I o tomto kameni říká se, že to otlučený, prastarý kříž. Jiného o něm neví se ničeho. Kdyby se podařilo dokázati, že oba tyto kameny skutečně jsou původu pohanského, byl by to zároveň pádný důkaz veliké starobylosti těch křížů cyrillo-methodějských, na nichž viděti rýhy podobné.

Odkazy a literatura:

Sborník Velehradský. V Brně: J. Vykydal, 1885, 4(1), s. 87. Dostupné také z:
<https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:fd640930-0ded-11e5-b0b8-5ef3fc9ae867>
SPVKK Aš: <http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Olomouc/Cholina.html>

KŘELOV

Kategorie: Kříž

Rozměry (v/š/h): ---

Materiál: ---

Původní umístění: ---

Tehdejší umístění: Ve vesnici samé, zadrženo do zdi.

SPVKK Aš: 0460

Jan Havelka, 1885:

Podobný kříž (viz obr. 5.), jemuž taktéž hořejší rámě schází, našel jsem v Křelově u Olomouce. Jest ve vesnici samé, zadrženo do zdi. Pověst o něm nezachovala se žádná. Ale že pohlíženo ku památníku tomu povždy s úctou, odtud vysvítá, že když ona zeď, v níž nyní kříž vězí, byla stavěna, nedovolilo představenstvo obecní, aby s křížem se hnulo s místa, na němž stával od nepaměti.

Odkazy a literatura:

Sborník Velehradský. V Brně: J. Vykydal, 1885, 4(1), s. 86. Dostupné také z:
<https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:fd42c590-0ded-11e5-b0b8-5ef3fc9ae867>
SPVKK Aš: <http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Olomouc/Krelov.html>

NEDVĚZÍ

Kategorie:	Kříž
Rozměry (v/š/h):	94/55/18-20
Materiál:	tmavěšedý pískovec
Původní umístění:	---
Tehdejší umístění:	Vlevo od cesty ke Slavonínu jdoucí.
SPVKK Aš:	0459

Jan Havelka, 1883:

Dva velmi zajímavé kříže starožitné konstatoval vel. pán P. Josef Vytopil, kooperator ve Slavoníně blíže Olomouce, a vypravuje o nich takto:

„Jdeme-li od Nedvězí voznou cestou ke Slavonínu, spatříme asi sto kroků za stodolou Mar. Ježkové nízký kamenný kříž, jenž (viz obrázek 2.) zvýší jest 94 cm, široký v ramenech 55 cm a 18 až 20 cm tlustý. Utesán jest z pískovce tmavěšedého a na povrchu lišejníky porostlý velmi hojně. Kříž ten podle výroku bývalých sousedů nedvězských pana Frant. Müllera a pana Frant. Tögla stával od nepamětných dob v těchže místech; později byl povalen a sloužil za mostek ku pěšině na levo přes trávník vedoucí. Poněvadž vel. duhovenstvo slavonínské ve kříži tom tušilo památku prastarou, v letech šedesátých kříž na nynější místo své, v levo od cesty ke Slavonínu jdoucí zase jest postaven.“

„Vyobrazení přidané (obr. 2.) ukazuje nám kříž ten se strany jihozápadní. Na straně druhé, severovýchodní, totiž na straně ku cestě čelící, vytesán jest napříč, právě ve směru ramen vodorovných, nápis velmi starý a nezřetelný již, který jak moha zobrazují na obrázku 3.“

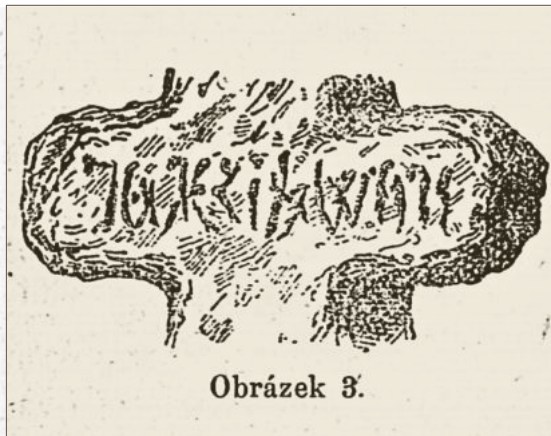

Přečísti nápis ten nepodařilo se posud nikomu. Snad jednotlivé litery nejsou ještě dosti správně konstatovány, snad místy příliš již porušeny a k tomu ještě lišejníky různobarvě oko tak šálí, že rysy podivných liter více hmatem než zrakem určovati jsem musil.“

„O původu kříže nedvězského obyvatelé tamnější buď praničeho nevědí, buď říkají, že to snad kříž švédský nebo křížácký; anit' prý křížáci kameny takovými cesty si znamenali, aby nazpět zase dostali se do svého domova.“

Jan Havelka, 1884:

Veliké zajímavosti taktéž do sebe má kříž nedvězský, o němž rovněž vel. p. J. Vytopil první zvěst podal na veřejnost. Kříž ten na straně ku cestě čelící opatřen jest nápisem posud nerozluštěným; ale zdá se, že jsou to litery cyrillské. Původní podání o kříži tom snad vymizelo. Lid nynější dí, že jest to kříž švédský nebo křížácký, anit' prý křížáci kameny takovými cesty si znamenali, aby nazpět zase se dostali do svého domova.

Odkazy a literatura:

Sborník Velehradský. V Brně: J. Vykydal, 1883, 3(1), s. 219. Dostupné také z:

<https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:0965d4e0-2700-11e5-b44d-005056827e51>

Časopis Muzejního spolku olomuckého. Olomouc: Nákladem Muzejního spolku olomuckého, 4.1884, 1(2). s. 74. ISSN 1212-6055. Dostupné také z:

<https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:a859507d-3786-4cbe-93d5-e317efcc4e6b>

SPVKK Aš: <http://www.smicirkrize.euweb.cz/CR/Olomouc/Nedvezi.html>

Kategorie:	Kříž
Rozměry (v/š/h):	48/50/16-17
Materiál:	šedý pískovec
Původní umístění:	---
Tehdejší umístění:	Na levé straně cesty k Olomouci, na vojenském cvičišti, 300 kroků od kapličky, 280 kroků od železnice, 12 kroků od cesty.
SPVKK Aš:	1195

Jan Havelka, 1883:

Prastarý kříž, jenž by jinak snad docela byl propadl zapomenutí a zkáze úplné, vypátral vel. p. P. Ferdinand Harna, kooperátor v Holiči u Olomouce, a obšírnou o něm podal zprávu:

„Kříž ten (viz obrázek 5.) nad povrchem zemským zvyší jest toliko 48 cm, ostatek již do prsti jest zapadlý. Široký v ramenech jest 50 cm, tlustý 16 až 17 cm a ze šedého pískovce uroben. Stojí či vlastně nakloněn již leží na levé straně cesty od Nového světa k Olomouci vedoucí a sice na pozemcích obce Hodolan, nyní však c. k. vojenskému eráru za cvičiště sloužících. Od kapličky novosvětské vzdálen jest kříž 300 kroků, ode dráhy železnice 280 kroků, od cesty pak samé toliko 12 kroků. Nyní okolí jeho nejbližší jest, jak již řečeno, cvičištěm vojenským; ale viděti patrnou, že tuto kolem kříže starožitného vedla druhdy polní cesta nějaká.“

„Lid praví, že v těch místech jakýsi řeznický zabit jest, kdežto jiní zase tvrdí, že tam pacholek pohánka zavraždil a jiní opět, že tam odpočívá padlý důstojník Švéda nebo že to hrob dvou milenců nešťastných. Zjevno, že tu původní tradice (cyrillo-methodějská)

již úplně zanikla a že k nynějším povídkám ony dvě rýhy příčinu zavdaly, jež na severo-východní straně kříže jsou vytesány ku ozdobě pouhé, které však lid mylně zobrazenými dvěma noži pokládá a odtud právě bájí o vraždách tu spáchaných. Někteří zase v oněch dvou ryhách vidí řeznickou ocelku a proto také hádají, že tu tovaryš řeznický vraždou zahynul.“

„Kříž celým svým vzezřením jeví se býti pomníkem prastarým, sešlým zhoubou časovou. Kolkol porostlý jest lišejníky, mechy, ha dole i dm již do něho zasazuje své kořínky. Bývalý majetník pololánu č. 28 v Hodolanech, jemuž pozemek vedle kříže náleží, nyní výměník, pan Kašpar Kopečný, kmet 86letý, rodič hodolanský a nejstarší muž v obci, vypravuje, že kříž ten již za dětství jeho vždy býval drnem zarostlý a před 70 lety rovněž tak nakloněn jako nyní jej shledáváme. Škoda, že prastarý kříž tento nemá více původního podání svého; než doufejme, že snad přece podaří se dopátrati se tradice cyrillomethodějské.“

Jan Havelka, 1884:

Na kříž hodolanský upozornil vel. p. F. Harna. Kříž ten nachází se na levé straně cesty, od Nového světa k Olomouci vedoucí, na pozemcích obce Hodolan, které nyní na vojenské cvičiště jsou přeměněny. Kříž napolo do země jest již zapadlý a má na jedné straně 2 nahoře zahnuté rýhy. Znaky stáří neobyčejně velikého jsou na něm zvláště patrný; ale nějaké starší podání o něm nezachovalo se žádné.

Odkazy a literatura:

Sborník Velehradský. V Brně: J. Vykydal, 1883, 3(1), s. 221. Dostupné také z:

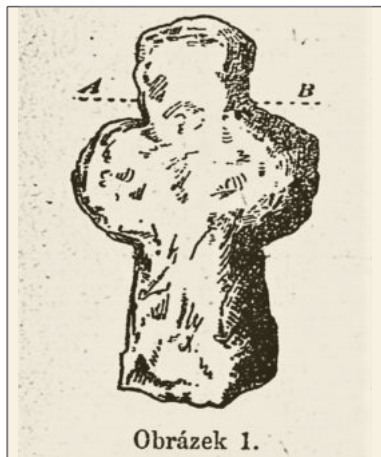
<https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:09898980-2700-11e5-b44d-005056827e51>

Časopis Muzejního spolku olomuckého. Olomouc: Nákladem Muzejního spolku olomuckého, 4.1884, 1(2). s. 74. ISSN 1212-6055. Dostupné také z:

<https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:a859507d-3786-4cbe-93d5-e317efcc4e6b>

SPVKK Aš: http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Olomouc/Novy_Svet.html

PŘÍKAZY

Kategorie:	Kříž
Rozměry (v/š/h):	98/52/17-18
Materiál:	šedivý pískovec
Původní umístění:	Na jihozápadní straně Příkaz poblíž silnice, u boží muky tam, kde se stará cesta od Příkaz rozchází na cestu těšetickou a senickou.
Tehdejší umístění:	Od roku 1882 byl uložen v příkazské kapli.
SPVKK Aš:	0463

Mořic Růžička, kaplan, 1883:

Tudíž na snadě leží domněnka, že sv. Věrověstové pořídívše, čeho potřebí bylo v župním hradě Olomouckém a v okolí jeho, apoštolské kroky své záměřovali k hradcům menším - totiž ku hradištím a vesnicím - a že putující do severní Moravy, kdež **u Doubravic a Moravičan kříže o jejich apoštolování svědectví vydávají**, s lidnatým hradištěm a s vesnicí Náklem se neminuli; což tím směleji říci se může, jelikož cesta spojující hrad Olomouc s hradem Úsovem na Náklo je vedla, jak nížeji seznáme a jelikož se také **ve farnosti nákelské nalézá kříž cyrillo-methodějský**. (...) Že na cestě té, i v osadě Nákle ss. Cyrill a Method zdrželi se a slovo Páně tam hlásali, možno oprávněně mysliti, ač památka toho písemná nezachovala se žádná. Důstojný p. P. Josef Fišara mě toliko tvrdil, že kříž v podobě křížů cyrillo-methodějských stával za jeho dětských let 1852-56 u cesty z Příkaz k Náklu, tam kde stojí Boží muka.*

Jan Havelka, 1883:

Veleb. p. P. Mořic Růžička, kaplan v Náklu u Olomouce, mimo jiné starožitné památky mnohé, vypátral též kříž cyrillo-methodějský nedaleko Příkaz blízkých a tradici o něm

také zjistil náležitě. Kříž ten (viz obrázek 1.) jest podoby velmi neúhledné, patrně starožitné. Poněvadž byl ze země vykopán a uložen ve příkazské kapli, i délka jeho celá jest zjevná, obnášejíc 98 cm; v ramenách šířku má 52 cm, kdežto tloušťka jeho 17—18 cm činí. Utesán jest ze šedivého pískovce. Původně — nežli totiž roku loňského do kaple byl přenesen — stál kříž ten na jihozápadní straně Příkaz poblíž silnice, u samé boží muky, vystavěné v těch místech, kde stará cesta od Příkaz vedoucí, rozchází se na cestu těšetickou a cestu senickou. Avšak nebylo nijak viděti, že to kříž, poněvadž přes ramena svá (až ku linii A—B) v zemi byl zapadlý a nejinak vypadal než jako obyčejný kámen mezní. Jenom ta okolnost, že kámen u boží muky vyčníval a pozemkové rozhraní v těch místech žádné není, činila jej prohlédavému objeviteli nápadným. Dalt' odkopali něco prsti, a ejhle! k radosti jeho odkryta jsou příční kříže ramena. Že kříž nebyl původně hned tak hluboko do země zasazen, nýbrž že po celých dvou třetinách hořejších z prsti vyčníval, odtud vysvítá, že v těchto částech svých nápadně jest sešlý a zubem časů ohlodán, kdežto nejspodnější část jeho, od prvopočátku hned v půdě jsouc zapuštěna a takto chráněna poněkud před zhoubou časovou, hranaté formy své namnoze zachovala doposud.

Co do tradice ke kříži tomu se nesoucí, dotvrzuje p. P. M. Růžička okolnosti následující:

„Nejhlavnějším toho podání svědkem dlužno míti pana Frant. Hřivnu, majitele usedlosti ve Příkazích, jenž určitě tvrdí, že mu jeho otec, zemřelý již Karel Hřivna, říkával, že pomník kamenný ten stojí na památku, že na tom místě sv. Cyrill a Methoděj kázali. Druhým svědkem jest pan Osvald Vidrman, nadučitel v Nákle, který udává, předně že týž Karel Hřivna jemu o téže tradici několikrát se zmiňoval a za druhé, že tradice ta písmem zaznamenána jest na deskách staré knihy jakési, patřící rodině Hřivnů příkazských, již snad možno bude ještě vypátrati. Dále udává p. O. Vidrman, že o téže tradici dobře věděl zemřelý již **Jakub Večeřa, výměník v Nákle, jenž velice byl sečetlý a vykládal, že také u Hunčovic poblíž „prostřední boží muky“ kříž se nalézá, u něhož druhdy sv. Cyrill a Methoděj kázali. Kříže toho však, o němž též s jiných stran zprávy došly, nelze nikde uzříti. Snad ještě větší měrou do země již jest zapadlý nežli kříž příkazský.“**

„Třetím svědkem o tradici, ku příkazskému kříži se táhnoucí, jest pan Jozef Zbořil, výměník ve Příkazích a po 25 let již člen „Matice české“. Tomu podání řečené vypravovala stará jeho babička, „Sazná“, nyní dávno již zemřelá. Také starý výměnkář pan Květoň ve Příkazích určitě vypravuje, že kříž ten pamatuje začátek křesťanství v této krajině.“

Jan Havelka, 1884:

Za to dosud udržuje se mezi lidem zaručená pověst (že totiž na místě tom předkům našim kázali svatí bratři solunští) o kříži příkazském, kterýžto kříž, ačkoliv byl až po linii A, B zemi zasypán, přece vypátral horlivý přítel starožitností, vel. p. M. Růžička. Kříž ten stával na jihozápadní straně Příkaz poblíž silnice; nyní přenesen jest do příkazské kaple.

Poznámka:

*) Text Mořice Růžičky je uveden ve Velehradském sborníku 1883 až za textem Jana Havelky, ale je pravděpodobné, že v obou případech se jedná o stejný kámen, ač jeden mluví o Nákle a druhý o Příkazech. /Pozn. zprac./

Odkazy a literatura:

Sborník Velehradský. V Brně: J. Vykydal, 1883, 3(1), s. 218. Dostupné také z:

<https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:0952c210-2700-11e5-b44d-005056827e51>

Sborník Velehradský. V Brně: J. Vykydal, 1883, 3(1), s. 278. Dostupné také z:

<https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:0e8c7f00-2700-11e5-b44d-005056827e51>

Časopis Muzejního spolku olomuckého. Olomouc: Nákladem Muzejního spolku olomuckého, 4.1884, 1(2). s. 74. ISSN 1212-6055. Dostupné také z:

<https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:a859507d-3786-4cbe-93d5-e317efcc4e6b>

SPVKK Aš: <http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Olomouc/Prikazy.html>

Kategorie:	Kámen
Rozměry (v/š/h):	---
Materiál:	---
Původní umístění:	---
Tehdejší umístění:	Na jižní straně Hřebčína blíže Olomouce, nedaleko Boží muky, na místě kde prý kdysi býval hřbitov.
SPVKK Aš:	1702

Jan Havelka, 1885:

Podobného asi významu jako kříž topolanský nepochybně jest též křížový kámen hřebčinský. Kámen ten (viz obr. 9.) stojí na jižní straně Hřebčína blíže Olomouce, nedaleko Boží muky, na místě, o němž se praví, že tam kdysi býval hřbitov. Poněvadž se tu také při kopání hlíny nedávno kostra lidská našla, možná dost, že tradice poslední zakládá se na pravdě. Podle všeho byl kámen ten zazděn ve zdi hřbitovní a označoval hrob asi nějakého vojína nebo někoho, kdo padl mečem, jehož podoba na kříži jest vytesána. Památkou cyrillo-methodějskou kámen hřebčinský není, aniž tak starobylý jako kříž topolanský.

Odkazy a literatura:

Sborník Velehradský. V Brně: J. Vykydal, 1885, 4(1), s. 87. Dostupné také z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:fd640930-0ded-11e5-b0b8-5ef3fc9ae867>
 SPVKK Aš: <http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Olomouc/Repcin.html>

ŘIMICE

Kategorie:	Kříž
Rozměry (v/š/h):	83/--/--
Materiál:	---
Původní umístění:	---
Tehdejší umístění:	V novozámecké Doubravě, při cestě od Nového mlýna do Králové, opuštěn v lesní samotě.
SPVKK Aš:	0663

Jan Havelka, 1885:

Podobný franský meč vytesán jest také na kříži, jenž stojí v novozámecké Doubravě, při cestě od Nového mlýna do Králové vedoucí a na nějž mě člen spolku muzejního, p. J. Lolek, učitel v blízkém Paloníně upozornil. Pomník ten arci neměl bych nazývati křížem, vždyť jest to vlastně kámen zvýší 83 cm křížem ozdobený. Než přece pomník tento značně liší se od kamenů, na nichž kříž vypodoben jest jakožto pouhý toliko znak erbovní a o nichž shora jsem se zmínil. Tuto kříž na první pohled jeví se býti hlavním úkolem celého památníku a ostatní kámen asi proto jen nebyl odesán, aby se kříži dodalo větší hmotnosti a trvanlivosti. Celek ostatně velmi podobá se kříži slavonínskému, jenž na str. 7. čís. 2. „Časopisu“ byl vypodoben. Lid ovšem památníku tomu neříká „kříž“ nýbrž toliko „kámen“ a také, alespoň pokud mi známo, nic neví o pověsti cyrilské, k němu se táhnoucí. Nyní kříž, jak již naznačeno, opuštěn stojí v lesní samotě a bujná zeleň vůkol jej obrůstá; než možná, že i tu kdysi nějaká obec bývala.

Odkazy a literatura:

Časopis Muzejního spolku olomuckého. Olomouc: Nákladem Muzejního spolku olomuckého, 9.1885, 2(7). s. 129. ISSN 1212-6055. Dostupné také z:

<https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:98ce1e9a-e13e-432e-a83f-0cb79fff44fe2>

SPVKK Aš: <http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Olomouc/Rimice.html>

SENICE NA HANÉ

Kategorie: Kříž

Rozměry (v/š/h): 100/45/30

Materiál: ---

Původní umístění: Dříve stával na kopečku nad hliníky.

Tehdejší umístění: Stojí ve hliníkách před sochou sv. Tomáše.

SPVKK Aš: 0464

Jan Havelka, 1880:

Třetí kříž (Obr. 5.) shledáváme ve Velké Senici u Olomouce; stojí ve hliníkách před sochou sv. Tomáše; dříve stával na kopečku nad hliníky. Výška obnáší skoro 1 metr, vzdálenost konců ramen vodorovných 45 cm., tloušťka kříže asi 30 cm. Prostředkem kříže a směrem kolmým vydlabán jest prohlubený žlábek.

Odkazy a literatura:

Sborník Velehradský. V Brně: J. Vykýdal, 1880, 1(1), s. 222. Dostupné také z:

<https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:8aabad00-0dfa-11e5-b0b8-5ef3fc9ae867>

SPVKK Aš: http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Olomouc/Senice_na_Hane.html

SENIČKA

Kategorie:	Kříž
Rozměry (v/š/h):	67/39/25
Materiál:	pískovec
Původní umístění:	---
Tehdejší umístění:	U sochy sv. Jana na cestě z Velké Senice do Malé Senice na vyvýšeném místě uprostřed lip.
SPVKK Aš:	0465 + ? (nedochovaný)

Hynek Krch uvádí zjištění ctih. p. Josefa Kašpara, bohoslovce, rodáka ohnického, 1881:

Kříž u Malé Senice má kmen u země trochu rozšířený (38 cm), do výšky pak znenáhla zúžený (23 cm) a, pokud není v zemi, jest 67 cm vysoký. Šířka ramen, bližších hlavě nežli patě jeho rovnala se před uražením pravého ramene asi 52 cm, nyní (bez tohoto ramene) má 39 cm. Dolejší tloušťka má 25 cm, vrchní 19 cm, z čehož jest patrné, že od země do výše slábně jako kříž ohnický. Ramena jeho jsou krátká a téměř v polokruhu zakulacena; rovněž hlava má průčelí své neúplně zaokrouhlené a vrchem jest ukončena rovinou, v níž jest malý důlek 3 cm. hluboký. Stojí u sochy sv. Jana na cestě z Velké Senice do Malé Senice na vyvýšeném místě uprostřed lip, a není pamětníka, že by byl kdy stál jinde.

O původu tohoto kříže vyslovil se p. Antonín Zapletal, bývalý starosta v Seničce:

„Kříž tento v prastarých časech na tomto místě zasazen byl na znamení, že lid jest křesťanský. Pověst tuto „vykazoval“ již praděd mého tchána.“

A jiné pověsti p. Kašpar se nedopídil.

Soudíme-li tedy dle nepatrné výšky, snášejíci se s tímže rozměrem na křížích z 2. polovice devátého století, dle tvaru později neobyčejného, pak dle toho, že jest vytesán z jediného

pískovcového kamene a do země zasazen bez podstavku, jakož i že stojí na povýšeném místě u cesty a z tohoto místa se nehnul, dále že k němu byla postavena později socha sv. Jana, a posléze soudíme-li dle jasného znění pověsti, že byl v prastarých časech zasazen na tom místě na znamení, že lid (zdejší) jest křesťanský, což zase nemohlo se jindy státi nežli po r. 863: můžeme pak směle skončiti výrokem, že malo-seničský památník jest křížem cyrillo-methodějským.

Ze Seničky, 1884:

Letos 13. března poctili naši vesničku svou návštěvou nejprvnější archaeolog moravský, p. dr. Jindřich Wankel, a professor Jan Havelka, aby okolí proskoumali. (...) Hned u dědiny stojí nízký, otlučený, kamenný kříž, v němž dr. Wankel kříž cyrillo methodějský poznává. **Byl tam kříž takový ještě jeden; čas a nevědomá ruka jej odstranily.** Kříž zbývající, památku tu tisíciletou, při níž sv. bratři solunští víru Kristovu druhdy hlásali, darovala obec muzeji našemu, kdež bude uschován.

Jan Havelka, 1885: ¹

Velmi starožitného a nápadného vze-zření jest kříž maloseničský (viz obr. 1.), o němž zprávu podal vel. p. Jan Halouzka, novokněz z Těšetic. Kříž ten jest z tvrdého pískovce, 66 cm vysoký, 40 cm široký a chová se nyní ve sbírce musejn. spolku olomouckého.² Dříve postaven byl u sochy sv. Jana Nepomuckého u samé Seničky, vedle cesty odtud vedoucí do Senice.

Na dotaz zpravodajův, maloseničský starosta a poslanec zemský, p. Josef Svozil, dotvrdil, že mezi nejstaršími lidmi v Seničce vypravuje se, že kříž ten jest památníkem křesťanství a že byl missionáři postaven, kteří osadu malo-seničskou na víru katolickou obrátili. Určitějšího podání o době pokřesťení ani o osobnosti missionářů mezi lidem již není; ale vzhledem ku četným památkám okolí celého nelze pochybovati, že osvědčí se kříž maloseničský býti památkou z doby cyrillo-methodějské.

Ostatně sluší ještě podotknouti, že **dle staré tradice byly tu původně dva kříže sobě podobné vedle sebe, z nichž jeden asi před 40 lety vzal za své.** Snad tedy praotcové naši, kterým oba svatí bratři

Obr. 1.

soluňští osobně víru křesťanskou zvěštovali, na památku dva kříže vztyčovali vedle sebe. Na kříži maloslenickém viděti nezřetelné rysy menšího kříže (někteří místo kříže meč tu vidí) a tři kopí.

Poznámka:

1) Je otázka, zda se v případě Seničky jedná o dva různé nákresy jednoho kříže, nebo o nákresy dvou různých křížů. Zatímco zpracovatelka tohoto soupisu se přiklání k první možnosti, druhou možnost upřednostnil Alois Franz, který ve svém soupise uvádí kříže pod čísly 48 a 49. Jeho řazení přejala webové stránky <http://www.smircikrize.euweb.cz>. Kříž číslo 48 je zde veden pod katastrem Seničky jako číslo 0465 (navíc jako hypotetický původní dvojkříž), zatímco kříž číslo 49 je veden v katastru Olomouce jako ztracený pod číslem 1704. Centrální evidence Společnosti pro výzkum kamenných křížů pak vede kříž jako jeden a č. 1704 v katastru Olomouce uvádí jako duplicitu (http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Ev_As1.html).

2) F. Příkryl k transferu kříže do Olomouce píše v roce 1907 toto: „Stará polní cesta po stráních Černé hory vede přímo na dolní konec obce Seničky. Na místě kde sv. Věrověstové kázali, postavili zbožní osadníci nízký kamenný kříž. Po jubilejním roce (1885) si ho klášter OO. Dominikánů v Olomouci vyprosil a ve své zahradě postavil. Ale osadníci nesli to velmi těžce, jako by se jim bylo vyvezlo požehnání z dědiny, a na jejich žádost byl zase přivezen a na své místo pod lipami u sochy sv. Jana Nep. usazen.“

PŘÍKRYL, František. *SS. Cyrill a Method v památkách starožitných na Moravě a ve Slezsku*. 1907 v Týně u Lipníka, Nákl. Záhorské kroniky.

Odkazy a literatura:

Sborník Velehradský. V Brně: J. Vykydal, 1881, 2(1), s. 305. Dostupné také z:

<https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:311717f0-0ed8-11e5-b0b8-5ef3fc9ae867>

FRANZ, Alois: *Alte Steinkreuze und Kreuzsteine in Mähren; in Mittheilungen der K.K. Central-Comission zur Erforschung und Erhaltung der kunst und historischen Denkmale*. Wien, 1899 <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno-plus?aid=edb&datum=1899&page=12&size=45>

Časopis Muzejního spolku olomuckého. Olomouc: Nákladem Muzejního spolku olomuckého, 4.1884, 1(2). s. 78. ISSN 1212-6055. Dostupné také z:

<https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:320c225f-e89f-440b-8bb2-a30c01a6e473>

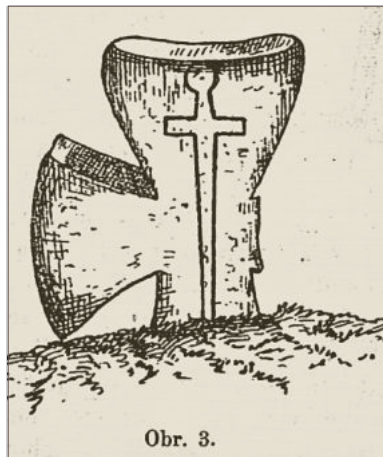
Sborník Velehradský. V Brně: J. Vykydal, 1885, 4(1), s. 83. Dostupné také z:

<https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:fd04d230-0ded-11e5-b0b8-5ef3fc9ae867>

SPVKK Aš: <http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Olomouc/Senicka.html>

<http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Olomouc/Olomouc.html>

SLATINICE

Kategorie:	Kříž
Rozměry (v/š/h):	51/71(pův.)/20
Materiál:	pískovec
Původní umístění:	---
Tehdejší umístění:	Tři sáhy vysoké návrší za vesnicí.
SPVKK Aš:	0467 + ? (nedochovaný)

Hynek Krch, 1881:

Kříž velko-slatěnický měl podobu takovou, jakou mívají křížky řádové; šířka jeho - pokud neměl levé rameno uraženo - buď rovnala se výšce anebo jen nemnoho se od ní lišila, tak že nedopustím se veliké chyby, nazvu-li jej - rovnoramenným. Oba tyto rozměry neměly víc než něco málo přes 70 cm, zejména šířku ramen z toho, co zbylo, lze páčiti na 71 cm; výšky pak vyčnívá ze země toliko 51 cm, kdežto ostatek její věží v zemi skoro až po rameno. Celý kříž měl všude čtyři konce své rozšířené, blíže krajů poněkud zakřivené, kteréžto konce čím blíž křížení tím více se sužovaly, nabývajíce tak tvaru lichoběžníků. Tloušťka kříže činí 20 cm. Na průčelní straně jeho spatřujeme na kříži neobyčejné znamení, totiž meč, naznačený zde pouhými obrysy, mělkými to rýhami, jehožto hrot jest jako spodek kříže zapadlý do země. Jakého jest tento meč významu, nepadno jest povědět něco určitého, ačkoliv zajisté bez významu není. *

Jako jiné kříže soudobé, stojí i tento zajímavý památník na návrší (asi 3 sáhy vysokém) u Velkých Slatěnic a „postaven byl na tomto místě sv. věrověstci, Cyrillem a Methodem, anebo některým z jejich žáků,“ jakž Martin Pospíšil, rolník z Velkých Slatěnic, o původu

jeho vypravovával, a dosud rád vypravuje kupec v Slatěnicích p. Jos. Mendlík, odvolává se na výklady časté, jež otec zemřelý choval jako drahou památku po předcích svých. Že vypravování těchto mužů, jsoucích již na pravdě, nebylo smyšlenkou, ale zděděnou tradicí, kdož by o tom pochyboval? Znamky jako: rovnoramennost, (nad jiné to výmluvná vlastnost byzantinismu, šířeného u nás blahoslavenými syny soluňského patricia Lva), nepatrná velikost souhlasící s velikostí ostatních prvokřesťanských našich křížů, dost hrubé vytesání z jediného kusu pískovce, zasazení jeho do země bez zvláštního základu čili podstavce, povýšené místo za vsí, kde stojí, a posléze ta pověst o jeho původu bijí tak do očí, že každá pochybnost o vzniku velko-slatěnického kříže v době cyrillo-methodějské byla by zrovna proviněním se na této drahé památce našeho prvního umění křesťanského.

Vlasta Havelková, členka muzejního spolku olomouckého, 1890:

Vyprávěl nám pětasedmdesátiletý stařeček, bývalý starosta Slatinský p. Fr. Jeřábek, který také se přišel na hledání naše podívati, mnoho zajímavého. (...) Na otázku, co mu vyprávěli jeho rodiče o Slatěnicích, odpověděl: „Slatěnice byly kdysi velké město a mnoho se tu zdržovalo lidstva. — Jsou zde též kříže svatocyrillské, a můj dědoušek vyprávěl, že když apoštolově slovanští nesměli kázati v místě, šli za město a počali mluvit; za krátký čas se sběhl kolem nich všechen lid a poslouchal. Na památku, že zde sv. bratří kázali, zasadili pak kříž, který doposud u Slatěnic stojí. **Stával kdysi ještě jeden kříž zase na druhém konci, avšak ten prý se ztratil.**“

Poznámka:

*) Dozvídáme se, že také starý kříž blíže Nové Říše ozdoben jest mečem.
Pozn. redakce *Sborníku Velehradského*.

Odkazy a literatura:

Sborník Velehradský. V Brně: J. Vykydal, 1881, 2(1), s. 307. Dostupné také z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:3133a0a0-0ed8-11e5-b0b8-5ef3fc9ae867>
Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci. Olomouc: Nákladem Vlasteneckého spolku musejního, 12. 1890, 7(28), s. 184. ISSN 1212-6063. Dostupné také z: <https://www.digitalniknihovna.cz/nkp/uuid/uuid:4d9e3ae0-2480-11e9-b427-005056827e51>
SPVKK Aš: <http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Olomouc/Slatinice.html>

SLAVONÍN

Kategorie:	Kříž
Rozměry (v/š/h):	110/42/16-18
Materiál:	pískovec
Původní umístění:	---
Tehdejší umístění:	Vedle vozné cesty od Slavonína ku Zelené ulici vedoucí, u božích muk.
SPVKK Aš:	0461 + ?

Jan Havelka, 1883:

Dva velmi zajímavé kříže starožitné konstatoval vel. pán P. Josef Vytopil, kooperator ve Slavoníně blíže Olomouce, a vypravuje o nich takto:

„Podobný poněkud jest kříž slavonínský (viz obrázek 4.), zvyší 110 cm, v ramenech 42 cm široký a 16 až 18 cm tlustý, utesaný z pískovce podobného. Kříž ten podle svědectví pana Frant. Raaba, výměníka ve Slavoníně č. 88, stával druhdy vedle vozné cesty od Slavonína ku Zelené ulici vedoucí a sice na onom místě, kde boží muka stojí. I tento kříž byl však později povalen a na způsob lávky položen přes příkop vedle cesty a sice tam, kde odbočuje od ní chodník směrem ku vrchnímu konci Slavonína. Roku 1881 dal jej pan kooperator slavonínský vyzdvihnouti a postaviti zase nedaleko řečené muky boží.“

„O kříži tom vypravuje lid okolní zprávy rovněž neurčité jako o kříži nedvěžském; avšak ze starších osadníků slavonínských mnozí udávají určitě, kterak slyšali od svých předků, že jest to památný kříž cyrilomethodějský.“

„Tak dosvědčuje Anna Tobiasová, domkářka ve Slavoníně, že slyšela za dětských let od neb. otce svého, Kašpara Schenka, rolníka tamtéž č. 19, i od matky Reginy rozené

Heincové, že tam, kde kříž se nalézá, odpočinuli si svatí Cyrill a Methoděj chvátající krajem ku Olomouci, a že **takové kříže také směrem ke Kralicím stávaly**. Podobněž svědčí Adléta Pelzová, výměnkářka č. 90. ve Slavoníně, že za mladých jejích let kříž ten nazýván byl cyrilomethodějským. - Anna Západová, podruhyně ve Slavoníně č. 10, rozená Šteckrová, dosvědčuje, že jí za dětských let nebožka matka její napomínala, aby na „mostku“, tak totiž kříži přes příkop položenému říkali, pomodlila se vždy otčenáš, že je tam zakopán kříž cyrilomethodějský, jenž prý byl zakázán (zapovězen) s Velehradu a proto musil býti povalen.“

Poslednější tradice zvláště jest zajímavou a udá se snad příležitost častěji k ní se vrátiti. Tuto postačiz toliko její konstatování.

Jan Havelka, 1884:

Kříž ten druhdy opodál stával vedle vozné cesty od Slavonína ku Zelené ulici vedoucí, tam, kde boží muka stojí, a byla o něm ode dávna pověst, až posud žijící, že tuto odpočinuli si svatí Cyrill a Methoděj, když s daleké cesty misijní vraceli se ku Olomouci. Avšak dlouho a dlouho již kříž slavonínský byl na onom místě památném povalen a činil lávku přes příkop, vedle cesty vykopaný. Lidé zbožní, jdoucí přes lávku tu, modlívali se otčenáš, poněvadž prý tam zakopán jest kříž cyrilomethodějský, jenž prý byl zakázán s Velehradu a proto musil býti povalen. Nevztahuje-li se pověst poslednější k oněm dobám, kdy po vlastech našich liturgie slovanská hubena byla a vše, co s ní souviselo? Kopí na kříži vyobrazená značí snad ony nástroje, jimiž dosud ve východní církvi chléb se krájí při mši svaté. Na nynější své místo byl kříž slavonínský přenesen teprv r. 1881.

Odkazy a literatura:

Sborník Velehradský. V Brně: J. Vykydal, 1883, 3(1), s. 220. Dostupné také z:

<https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:0978c0a0-2700-11e5-b44d-005056827e51>

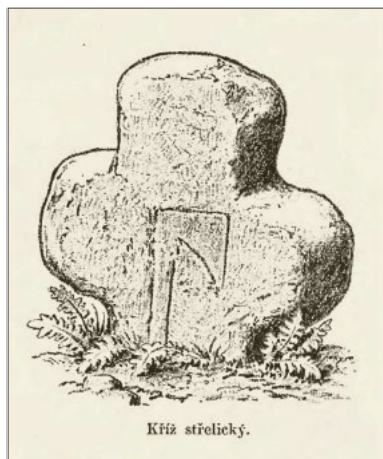
Časopis Muzejního spolku olomuckého. Olomouc: Nákladem Muzejního spolku olomuckého, 4.1884, 1(2). s. 74. ISSN 1212-6055. Dostupné také z:

<https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:a859507d-3786-4cbe-93d5-e317efcc4e6b>

SPVKK Aš: <http://www.smicirkrize.euweb.cz/CR/Olomouc/Slavonin.html>

STŘELICE

Kategorie: Kříž

Rozměry (v/š/h): 70/--/--

Materiál: ---

Původní umístění: Prý stával dále do zahrady a byl prý (ale již dávno tomu) přesazen k cestě samé.

Tehdejší umístění: Na konci obce při domku č. 87, vedle samé cesty vedoucí do Unčova.

SPVKK Aš: 0471

Jan Havelka, 1885:

Velice zajímavý podobou svou jest kříž střelický. Stojí, napolo již jsa zabořen do země a mochnou bujnou ověnčen, ve Střelících, na konci obce při domku č. 87, vedle samé cesty odtud vedoucí do blízkého Unčova. Dříve prý stával dále do zahrady a byl prý (ale již dávno tomu) přesazen k cestě samé. Lid vykládá, že kříž ten jest památkem cyrillo-methodějským; avšak když jsem se tázal, odkud to vědí, odpověděno mi, že nedávno jim tak hlásáno bylo s kazatelny.

Není to tedy asi žádná tradice stará, o níž bychom se mohli opřít. Než, kdokoli na kříž střelický popatří, nemůže ubrániti se přesvědčení, že prostý, pískovcový pamětník ten přečkal věky přemnohé, že nepochybné pochází z prvních dob cyrillo-methodějských. Arci s jistotou to tvrditi nelze. Lid tamní nicméně tvrdí, že tak jest. Střelice prý jsou obcí starší nežli sám Unčov. Býval prý tam velký kostel a poblíž kříže hřbitov. Kostí lidské alespoň v těch místech nacházejí se často. Nad zemí vyčnívá kříž střelický jen 70 cm, jest na povrchu svém deštěm a jinou časovou nepohodou značně porušen a kolkolem zarostlý lišejníky, bílými na hoře, dole žlutými. Na přední straně kříže vytesána jest sekera,

takzvaná franská, vytesána nepochybně později; nebo obrysy její jsou mnohem neporušenější nežli kříž sání. (Co by sekyra znamenala, nikdo ze střelických občanů, jichž jsem se tázal, pověděti neuměl. - Podobná sekyra vypočívá jest též v Topolanech u Olomouce na starobylém kříži, který podnes veliké úcty požívá, i na jiných ještě křížích našich, jakož podobné se to má s odznakem meče franského.

Maně vnucuje se tedy otázka, co tyto podoby mečů a sekyr na nízkých křížích formy byzantské znamenají; nebo právě ta okolnost, že tytéž znaky dva častěji se opakují, poukazuje k tomu, že na mnoha místech účel nebo význam měly týž.

Odkazy a literatura:

Časopis Muzejního spolku olomuckého. Olomouc: Nákladem Muzejního spolku olomuckého, 9.1885, 2(7). s. 130. ISSN 1212-6055. Dostupné také z:

<https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:3c21a50e-5af2-44c8-86a3-1f23bf796cbb>

SPVKK Aš: <http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Olomouc/Strelice.html>

SVĚSEDLICE

Kategorie: Kříž

Rozměry (v/š/h): ---

Materiál: ---

Původní umístění: ---

Tehdejší umístění: Na začátku vesnice.

SPVKK Aš: 0489

Kronika olom. spolku muzejního, 1885:

Rovněž v měsíci červnu zástupce kustodův /tj. J. Havelka - pozn. zprac./ přispěním poslance říšského a zemského, veled. p. P. I. Vurma vypravil se do Svisedlic. kdež obadán jest přepamatný kříž kamenný z r. 1542, o němž vzmíníme se ještě obšírněji.

Jan Havelka, 1885:

Kříž svisedlický na jisto nepatří mezi památky cyrilské, jak již letopočet na něm, nepochybně zároveň s celým křížem vytesaný, prozrazuje. Kříž stojí na začátku vesnice Svisedlic nedaleko Olomouce a vypravují se o něm různé pověsti, jichž tuto nebudu opakovati, poněvadž jsou to zjevně bezcenné smyšlenky. Než, v jedné příčině kříž svisedlický přece jest velmi poučným. Podle poměrné své štíhlosti, zvláště pak podle značné délky ramene dolejšího, které ostatek také již valně do země zapadlo, jest to najisto kříž latinský; avšak hned na první pohled jeví se na něm přece ještě značná

příbuznost se staršími kříži byzantské formy, k nimž také kopí na kříži tom vypočtené, poukazuje. Ze svícedlického kříže tedy patrné, že u nás přechod od nízkých, čistě byzantských křížů ke štíhlým, vysokým křížům latinským, kteréžto poslednější později také obrazem neb sochou umírajícího Spasitele se počaly ozdobovati, velmi pozvolna se dál a že tudíž při posuzování starobyých křížů našich nutno také přihlížeti k tomu, zdaž ten neb onen kříž nepatří do doby přechodní, která jak vidno ani r. 1542 ještě nebyla úplně zakončena. Kým by ku památným křížům cyrilomethodějským všude po vlasti naší co nejpilněji bylo přihlíženo, a všechno, cokoli k nim se vztahuje, se zaznamenávalo, než pověst lidová o nich upadne do zapomenutí, jakož bohužel stalo se již na místech mnohých.

Odkazy a literatura:

Časopis Muzejního spolku olomuckého. Olomouc: Nákladem Muzejního spolku olomuckého, 6.1885, 2(6). s. 99. ISSN 1212-6055. Dostupné také z:

<https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:88f6ecb0-41e3-47a6-afce-54dbbe934dda>

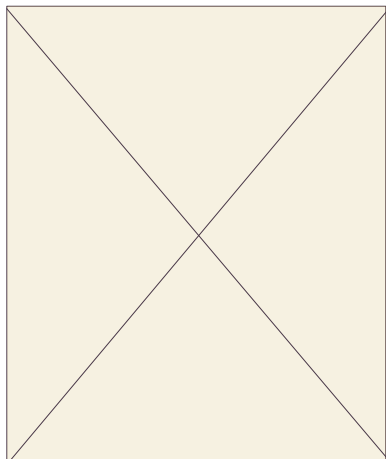
Časopis Muzejního spolku olomuckého. Olomouc: Nákladem Muzejního spolku olomuckého, 9.1885, 2(7). s. 131. ISSN 1212-6055. Dostupné také z:

<https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:f1c98dd7-4681-423a-a7d2-f0f7107493f6>

SPVKK Aš: <http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Olomouc/Svesedlice.html>

ŠTERNBERK

Kategorie: Kříž

Rozměry (v/š/h): ---

Materiál: ---

Původní umístění: ---

Tehdejší umístění: U samé stanice.

SPVKK Aš: 0664

Kronika olom. spolku muzejního, 1884:

Dne 30. července zástupce kustodův prof. J. Havelka vypravil se do Šternberka, kdež u samé stanice chotí jeho, Vlastou, vypátrán jest památný kříž cyrilomethodějský.

Odkazy a literatura:

Časopis Muzejního spolku olomuckého. Olomouc: Nákladem Muzejního spolku olomuckého, 7.1884, 1(3). s. 133. ISSN 1212-6055. Dostupné také z:

<https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:0f9d2a2c-a237-4ee1-9de7-7755aa515a6b>

SPVKK Aš: <http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Olomouc/Sternberk.html>

TOPOLANY

Kategorie:	Kříž
Rozměry (v/š/h):	---
Materiál:	---
Původní umístění:	---
Tehdejší umístění:	Blíže Olomouce u samých Topolan na straně východní, blíže cesty vedoucí do Hněvotína.
SPVKK Aš:	0462

Jan Havelka, 1884:

Poslední dobou opět přibylo několik zpráv zajímavých. Tak zaslal nám bohoslovec olom., p. J. Halouzka, nákres a popis památného kříže z Topolan, na kterýž nejdříve upozornil veled. p. dr. J. Symerský, kanovník olomucký.

Jan Havelka, 1885:

Kříž na 8. obrázku vypočteně stojí blíže Olomouce u samých Topolan na straně východní, blíže cesty vedoucí do Hněvotína. Tradice prý po Topolanech a okolí všeobecná dí, že tu kázali svatí apoštolé Cyrill a Methoděj; s jiné strany zase se mi referovalo, že i nejstarší lidé nevědí nic o původu památníku toho. Každý pohřeb jdoucí z Topolan tuto u kříže se zastaví a rodina podle pradávného zvyku loučí se tu s nebožtíkem. Třebas by okolnosti tyto dosvědčovaly, že kříž topolanský ode dávna s jakousi úctou se setkává, netroufám, že pochází z doby cyrillo-methodějské. Předně jest kámen zcela jiného druhu, než jaký vidáme na křížích cyrillo-methodějských, dále jsou hrany ještě velmi ostré, zubem času málo

ohlodané, a sekyra, zjevně stejnou dobou jako celý kříž, v popředí památníku toho vytesaná, poukazuje k jiným věcem než k misií křesťanské. Snad tuto před dávným a dávným časem někdo sekyrou byl zabit a snad i pohřben, jakož vůbec na kříže s takovými necírkevními odznaky sluší míti pozoru bedlivého. Ale proto přece jest topolanský kříž velmi starobylý a hoden důkladného povšimnutí. Vždyť ve vývodech svých snadno bych se mohl též mýliti.

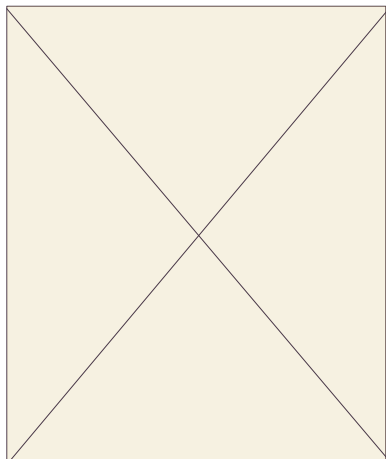
Odkazy a literatura:

Časopis Muzejního spolku olomuckého. Olomouc: Nákladem Muzejního spolku olomuckého, 4.1884, 1(1). s. 31. ISSN 1212-6055.

Sborník Velehradský. V Brně: J. Vykydal, 1885, 4(1), s. 87. Dostupné také z:

<https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:fd640930-0ded-11e5-b0b8-5ef3fc9ae867>

SPVKK Aš: <http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Olomouc/Topolany.html>

Kategorie: Kříž

Rozměry (v/š/h): ---

Materiál: ---

Původní umístění: ---

Tehdejší umístění: U Hunčovic poblíž
„prostřední boží muky“.

SPVKK Aš: ?

Jan Havelka, 1883:

Dále udává p. O. Vidrman, že o téže tradici dobře věděl zemřelý již Jakub Večeřa, výměník v Nákle, jenž velice byl sečetlý a vykládal, že také u Hunčovic poblíž „prostřední boží muky“ kříž se nalézá, u něhož druhy sv. Cyrill a Methoděj kázali. Kříže toho však, o němž též s jiných stran zprávy došly, nelze nikde uzříti. Snad ještě větší měrou do země již jest zapadlý nežli kříž příkazský.

Odkazy a literatura:

Sborník Velehradský. V Brně: J. Vykydal, 1883, 3(1), s. 219. Dostupné také z:
<https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:0965d4e0-2700-11e5-b44d-005056827e51>

VILÉMOV

Kategorie: Kříž

Rozměry (v/š/h): 80/75/20

Materiál: pískovec

Původní umístění: ---

Tehdejší umístění: Stojí v dědině
nedaleko kostela.

SPVKK Aš: 0466

Jan Havelka, 1880:

Druhý kříž (Obr. 4.) nachází se ve Vilímově blíže Náměště na Olomoucku; stojí v dědině nedaleko kostela. Přední strana trčí na 80 cm vysoko, zadní o něco více, poněvadž půda vůkol jest velmi nerovná. Vzdálenost konců ramen vodorovných činí 75 cm., tloušťka kříže 20 cm. Kříž jest z pískovce vytesán a mechem a lišejníky porostlý. Podoba kříže užšího, vydlabaná na přední straně pomníku, jest polo vypuklá.

Odkazy a literatura:

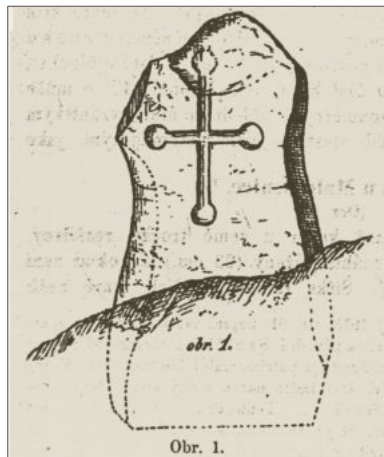
Sborník Velehradský. V Brně: J. Vykydal, 1880, 1(1), s. 222. Dostupné také z:

<https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:8aabad00-0dfa-11e5-b0b8-5ef3fc9ae867>

SPVKK Aš: <http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Olomouc/Vilemov.html>

VOJNICE

Kategorie:	Kříž
Rozměry (v/š/h):	143/67/20
Materiál:	pískovec
Původní umístění:	Vykopán tam, kde je teď vnitřek kůlny.
Tehdejší umístění:	U posledního stavení (obecní kůlny), u zdi na rohu v Ohnických vedle cesty do Olomouce.
SPVKK Aš:	0469

Ctih. p. Josef Kašpar, bohoslovec, rodák ohnický, 1881:

O kříži ohnickém lze se domnívati, že pochází z doby cyrillo-methodějské. Snažil jsem se, abych všeho se dozvěděl, co vůbec o tom kříži se vypravuje. Pověsti, jak to již bývá, velmi se rozcházejí. Jedni praví, že ten kámen zasazen byl na hrobě nějakého člověka; jiní blíže určují čas, řkouce, že jest postaven od Švédův a dle jiných zas od Prusů jakožto pomník vojinů na tom místě pochovaných. Na důkaz toho uvádějí, že vykopalo se množství koster lidských u Boží muky asi na osm kroků vzdálené od obecní kůlničky, u které nyní onen kříž stojí a která byla vystavěna v první polovici let třicátých. Dříve byl tento kříž na tom místě, kde jest nyní vnitřek kolny, leže prý z větší části v zemi hlavou dolů. Z jiné pověsti se zase dovídám, že kámen ten jest zasazen na památku, že ss. Cyrill a Method na tom místě kázali, anebo jak druzí praví, že kamenem tím v nejstarších dobách, kdy ještě všude na Moravě nebyli křesťané, se naznačilo, že Ohničtí již přijali sv. křest. Také slyšel jsem, že původ kamene toho tamtéž se klade, jako původ kříže u Slatěnic, o němž zřejmě se vypravuje, že jest postaven od ss. věrověstců Cyrilla a Methoda.

Hynek Krch, 1881:

Pohled na tento památník vzbuzuje opravdu útrpnost: jeť porouchán asi z pouhé nevědomosti tak, že jen stěží původního tvaru jeho lze se dovtípniti. Hlava i ramena jeho jsou otlučeny, a kdyby nebylo na něm ještě zřetelného znaku kříže, jakož i na zadní straně jakési stopy kříže, nikdo by v něm kříž skoro ani nehledal. Ale buďme povděční náhodě; že nám z něho aspoň tolik zachovala; sice bychom byli o jednu památku chudší a to v krajině, která ještě po jednom tisíci let hlásá jak o neobyčejné, soustředěné činnosti apoštolské sv. Cyrilla a Methoda v okolí starožitného Olomouce, tak i o zvláštní ochotě zdejšího lidu u přijímání křtu z pozeňnaných rukou těchto světců.

Kříž ohnický jest vytesán z pískovce a - soudě z otlučené hlavy a zbytku pravého ramene - měl asi tyto části zakulacené způsobem, jaký uvidíme na kříži u Malé Senice. Pravá výška jeho nelišila se mnoho od výšky nynější rovnající se 143 cm; z nichžto, jak p. Kašpar kopáním zjistil, vězí 52 cm v hloubi země; šířka jeho u země činí 67 cm, pod samýma ramenama 63 cm; průměr zbytku z pravého ramene 32 cm; tloušťku má nestejnou, dole větší nežli nahoře; dole jest 20 cm tlustý a nahoře jen 14,5 cm, kteroužto vlastností lze si také poněkud vysvětliti ono uražení ramen a otlučení hlavy jeho. Znak kříže, vyskytující se na průčelní straně tohoto památníku a dosud dobře zachovalý až na jedinou hlavu, jižto ale přece ještě rozeznati lze, má tyto rozměry: výšku 56 cm, šířku obou ramen dohromady 38 cm, kruhy pak, jimiž jsou hlava, ramena i pata ukončeny, mají za průměr 7 cm. Z pečlivě měřených těchto rozměrů vyplývá, že tento kříž náležel k větším památníkům sourodým. O zmíněném již znaku kříže na průčelní ploše budíž pověděno to, že jest kulatě vyhlouben a ramena že přetínají svislou část kříže zrovna vejpl tak, že může býti každým řádem nazván souměrným, úhledným ale i byzantským (ovšem nerovnoramenným) čili vlastně cyrillo-methodějským, jako celý kříž."

Odkazy a literatura:

Sborník Velehradský. V Brně: J. Vykydal, 1881, 2(1), s. 302. Dostupné také z:

<https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:30e9c660-0ed8-11e5-b0b8-5ef3fc9ae867>

Sborník Velehradský. V Brně: J. Vykydal, 1881, 2(1), s. 305. Dostupné také z:

<https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:311717f0-0ed8-11e5-b0b8-5ef3fc9ae867>

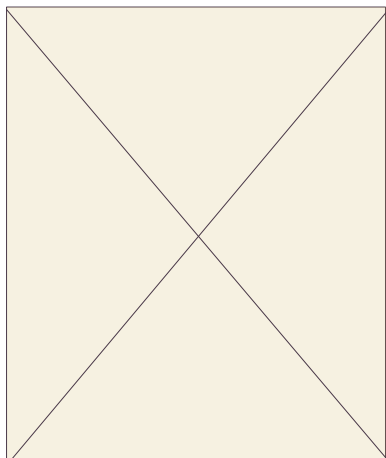
SPVKK Aš: <http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Olomouc/Vojnice.html>

KRAJ OLOMOUCKÝ
Okres Prostějov

KRAKOVEC

Kategorie: Kříž

Rozměry (v/š/h): ---

Materiál: ---

Původní umístění: ---

Tehdejší umístění: Stojí již mimo dědinu u boží muky na cestě k Laškovu.

SPVKK Aš: 0501

Jan Havelka, 1880:

Podobný žlábek prohlubený /jako na kříži v Senici - pozn. aut./ nachází se také na zbylé spodní částce (hořejší jest uražena i s vodorovnýma ramenoma) kříže cyrillo-methodějského, který stojí v Krakovci u Náměště, a sice již mimo dědinu u boží muky na cestě k Laškovu. Kříž tento velice zarostlý jest lišejníky a mechem. Soudíme-li podle zbylého zlomku i tohoto kříže výška páčila se na jeden metr.

Odkazy a literatura:

Sborník Velehradský. V Brně: J. Vykydal, 1880, 1(1), s. 223. Dostupné také z:

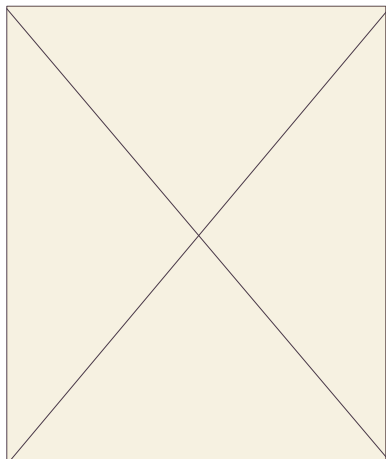
<https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:8ac130d0-0dfa-11e5-b0b8-5ef3fc9ae867>

SPVKK Aš: <http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Prostějov/Krakovec.html>

MOŘICE

Kategorie: Kříž

Rozměry (v/š/h): ---

Materiál: ---

Původní umístění: ---

Tehdejší umístění: U hřbitova.

SPVKK Aš: 0579

Jan Havelka, 1884:

Pan J. M. Bakalář, bohoslovec v Brně, sdělil nám, že u hřbitova v Mořicích zachoval se kříž, který velmi se podobá kříži slatinickému, o němž pojednáno na str. 307. II. roč. Sborníku velehradského.

Odkazy a literatura:

Časopis Muzejního spolku olomuckého. Olomouc: Nákladem Muzejního spolku olomuckého, 4.1884, 1(1). s. 31. ISSN 1212-6055.

SPVKK Aš: <http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Prostějov/Morice.html>

KRAJ OLOMOUCKÝ

Okres Šumperk

DOUBRAVICE

Kategorie:	Kříž
Rozměry (v/š/h):	100/68/25
Materiál:	---
Původní umístění:	---
Tehdejší umístění:	V poli nedaleko Doubravice, při cestě do Pálonína vedoucí, s níž se tu stezka k Řimnicům měřící křížuje.
SPVKK Aš:	0475

Jan Havelka, 1880:

O kříži prvnějším jsem se zmínil již dříve. Stojí poblíž mého rodiště Loštice na Zábřežsku, v poli nedaleko vesnice Doubravice, a sice při cestě do Pálonína vedoucí, s níž se tu stezka k Řimnicům měřící křížuje. Před nějakým časem jistý soused doubravický hlínu z jedné strany místa toho poněkud vyvýšeného odebral, tak že nyní na straně té obnažený kámen viděti až ke spodnímu jeho konci. Kříž, pokud nebyl z boku odkopán, vyčníval nad zemí do 90 cm, od spodního konce svého čítajíc jest něco málo přes 1 m vysoký. Šířka celého kříže mezi oběma konci ramen vodorovných činí 68 cm a tloušťka kříže 25 cm. Formy jest, jak viděti, velmi nedokonalé a utesán velmi hrubě. Na kříži tom nacházejí se také uprostřed dva docela zřetelné letočty, totiž 1171 a 1773. Nemůže býti ni nejmenší pochybnosti, že letočty tyto nejsou s postavením kříže současné, nýbrž teprve mnohem později do něho vyryty; nebo kdo měl tak vhodných nástrojů a tolik zručnosti, žij tak dokonale a zřetelně do kamene vytesal arabské číslice, ten by také jistotně celý kříž co do forem byl stesal dokonaleji a dovedněji. Věru každý prvním pohledem poznává, že oba letočty na starobylém kříži jsou rázu docela moderního, což také ta okolnost

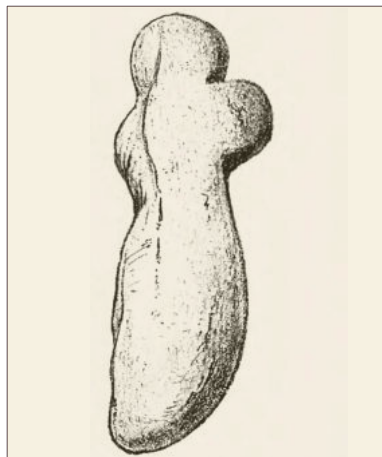
podporuje, že oba letočty podle podoby číslic vytesány jsou jednou rukou, tedy také jednou dobou, nejspíše asi roku, jež značí letočet druhý. K jakým událostem by se ten neb onen letočet vztahoval, nyní v celém okolí nikdo již neví a také já, protože podle mého zdání nahodilé nápisy ony kříž nijak nemohou činiti podezřelým, nehodlám pomocí domněnek věc rozbíratí široce. Poněvadž při dotčeném odkopávání hlíny při kříži tom v zemi nalezeno bylo mnoho kostí, maně vtírá se námarci domněnka, že na místě tom posvátném snad v čas nějakého moru bylo pochováváno a že ten neb onen letočet paměť věci této měl zachovati. Avšak první letočet vůbec sotva by obstál znaleckou kritiku; bylt' on bezpochyby vyryt z pouhé jen nevědomosti nebo na základě nějaké smělé kombinace chronologické. Škoda věru, že právě tato památka pozdějšími nápisy jest jaksí zohavena; nebo jinak neviděl jsem kříže cyrillo-methodějského, který by patrněji na sobě jevil starobylost velikou.

Odkazy a literatura:

Sborník Velehradský. V Brně: J. Vykydal, 1880, 1(1), s. 221. Dostupné také z:
<https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:8a85ae70-0dfa-11e5-b0b8-5ef3fc9ae867>
SPVKK Aš: <http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Sumperk/Doubravice.html>

DUBICKO

Kategorie: Kříž
Rozměry (v/š/h): 126/--/--
Materiál: ---

Původní umístění: V obci samé, dlouhou asi dobu tvořil rohový kámen u tamní panské hospody.

Tehdejší umístění: Vyvrácen ze země.

SPVKK Aš: 0476

Jan Havelka, 1885:

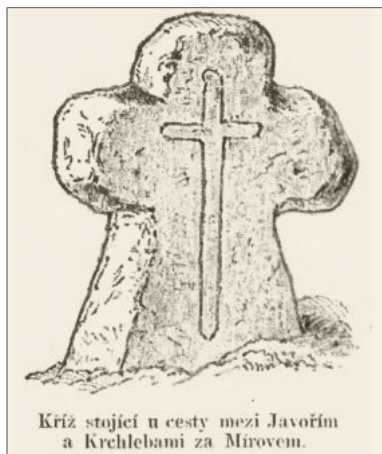
Zvláštního způsobu jest kříž dubický, jenž v obci samé stál. Dlouhou asi dobu tvořil rohový kámen u tamní panské hospody a následkem toho až k nepoznání byl ořten a otlučen. Ale i v porušeném stavě svém jeví se býti podoben křížům byzantským. Nyní jest vyvrácen ze země a bude prý na místo důstojnější přenesen. Délku má kříž ten 1 m 26 cm. Pověsti nějaké, k němu se nesoucí, nic posud nemohl jsem se dovědět. Bylo by velmi záslužno, kdyby mezi lidem tamním o věci té dále bylo pátráno; nebo Dubicko a celé okolí jest plno památek prastarých.

Odkazy a literatura:

Časopis *Muzejního spolku olomuckého*. Olomouc: Nákladem Muzejního spolku olomuckého, 9.1885, 2(7). s. 131. ISSN 1212-6055. Dostupné také z:

<https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:f1c98dd7-4681-423a-a7d2-f0f7107493f6>

SPVKK Aš: <http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Sumperk/Dubicko.html>

Kategorie:	Kříž
Rozměry (v/š/h):	---
Materiál:	pískovec
Původní umístění:	---
Tehdejší umístění:	Mezi Javořím a Krchlebami, stojí zcela o samotě při cestě.
SPVKK Aš:	1126

Jan Havelka, 1885:

Také pískovcový kříž mezi Javořím a Krchlebami na Mohelnicku stojící patrně jest velmi starý. Viděti na zvětřelém, porušeném jeho povrchu, že zub času hlodá na něm již po staletí mnohá. Též lišejníky a mechy drobnými všecek jest stařec ten porostlý. Kříž stojí docela o samotě při cestě, ač možná dost, že dříve tak osamělým nebyl, že tu bývala osada nyní již zaniklá, jako příklad máme na nedaleké Stříteži. Památník ten jest něco nižší kříže lukavického, ale ostatek rázu velmi příbuzného. Na přední straně shledává se podoba tak zvaného franského meče, podle všeho později teprv vytesaná. Okolní Němci neznají o kříži žádné pověsti. Jen jeden rolník tamní pravil mi, že prý tu jakýsi důstojník mečem byl zabit a také tam pochován. Očividně jest to smyšlenka, k níž podnět dala podoba meče na kříži vypodobeného: možná také, že to pouhé přenesení tradice: nebo poblíž skutečně vysoký, novější kříž značí místo, kde jakýsi vojin odpočívá.

Odkazy a literatura:

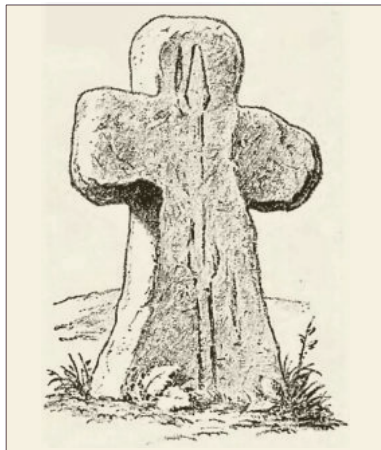
Časopis Muzejního spolku olomuckého. Olomouc: Nákladem Muzejního spolku olomuckého, 9.1885, 2(7). s. 128. ISSN 1212-6055. Dostupné také z:

<https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:1c5b5043-7792-446e-ba49-99f4a36d837b>

SPVKK Aš: <http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Sumperk/Krchleby.html>

LUKAVICE

Kategorie:	Kříž
Rozměry (v/š/h):	114/--/--
Materiál:	hrubozrný pískovec
Původní umístění:	---
Tehdejší umístění:	V samé obci, těsně při cestě.
SPVKK Aš:	0479

Jan Havelka, 1885:

Kříž lukavický, o němž dověděl jsem se na pohostinné faře dubické, stojí v samé obci Lukavici na Zábřežsku, těsně při cestě. Tesán jest z pískovce hrubozrného. Výška jeho činí 1 m 14 cm. Na přední straně viděti porouchaný již odznak kopí, jakožto nástroje umučení Kristova. Pravé rámě velice jest otlučeno. Na několika místech strany přední a ještě více na straně zadní pozorovati četné rýhy a důlky toho druhu, jako vypsány byly v „Časopise“ na str. 127. čís. 3. a na str. 169. čís. 4. a jichž na mnohých starých chrámech, zvláště na chrámech ze středověku pocházejících mnoho se vyskytuje. Tak důlků a ryh takových veliké množství viděti zejména na chrámě svat. Mořice v Olomouci a na staré kapli poblíž kostela hlavního v Litovli. Jak známo, lid zbožný druhdy v čas těžkých nemocí tu onde z posvátných předmětů odškrabával si prášek pro nemocné na užívání, anebo mast na nějakou dobu vložil do důlku takto vytvořených, aby tato stala se účinnější. Rýhy

a důlky na kříži lukavickém svědčí tedy o velikém jeho stáří. Pověsti nějaké nemohl jsem se dopátrati. Jenom stařeček jeden na dotazování mé prostosrdečně pravil, že prý jednou za pradávných času celá Lukavice morem vymřela a jenom kříž zůstal tu na památku. Kdy kříž byl postaven, to prý již nikdo neví.

Odkazy a literatura:

Časopis Muzejního spolku olomuckého. Olomouc: Nákladem Muzejního spolku olomuckého, 9.1885, 2(7). s. 128. ISSN 1212-6055. Dostupné také z:

<https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:1c5b5043-7792-446e-ba49-99f4a36d837b>

SPVKK Aš: <http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Sumperk/Lukavice.html>

POLICE

Kategorie:	Kříž
Rozměry (v/š/h):	100/--/--
Materiál:	---
Původní umístění:	Stával asi 2 m před hřbitovní zdi, při rozšiřování hřbitova do zdi jest zahrnut.
Tehdejší umístění:	Zazděn jest do hřbitovní zdi.
SPVKK Aš:	0481

Jan Havelka, 1885:

Týž bohoslovec pan J. Hloch, jenž referoval o památném kříži úsovském, zaslal mi též výkres a popis kamene tesaného (viz obr. 6.), který zvýši 1 m zazděn jest do hřbitovní zdi v Polejci blíže Úsova. Dříve stával asi 2 m přede zdi a teprv při rozšiřování hřbitova do zdi jest zahrnut. V předu jsou na něm dvě rýhy, sbíhající se v jeden hrot. Pověst jest o kameni tom táž, jako vypsána byla o kříži úsovském, a pověst ta ani tuto nepodobá se pravdě. Pan zpravodaj domnívá se, že kámen ten jest bývalý kříž, jemuž byla 3 ramena otlučena, a že snad proto lid kameni „koza“ říká.

Odkazy a literatura:

Sborník Velehradský. V Brně: J. Vykydal, 1885, 4(1), s. 86. Dostupné také z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:fd42c590-0ded-11e5-b0b8-5ef3fc9ae867>
SPVKK Aš: <http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Sumperk/Police.html>

ÚSOV

Obr. 3.

Kategorie:	Kříž
Rozměry (v/š/h):	50/--/--
Materiál:	---
Původní umístění:	---
Tehdejší umístění:	Na severozápadní straně Úsova „za humny“, vedle cesty vozné na mezi.
SPVKK Aš:	0644

Jan Havelka, 1885:

Zvláště nápadným podobou svou jest úsovsky kříž (viz obr. 3.), jež vykreslil a popsal p. J. Hloch, bohoslovec, rodák polejský. Kříž ten nalézá se na severozápadní straně Úsova (okr. pol. Zábřeh) „za humny“, vedle cesty vozné na mezi. Výška jeho nad zemí obnáší asi 0,5 metru. Jedno rámě jest ulomeno a obroušeno, jakož i hořejší část kříže. Lidé totiž na kříži v poli stojícím brousívali srpy a nože. Na přední straně viděti dvě a dvě souběžné rýhy. Pověst dí, že kříž byl postaven, když mor strašný ve krajině té zuřil, tak že celé obce vymřely. Ale poněvadž o tak strašném moru ve krajině té jinak není nic známo, ani kde zaznamenáno, jest pověst ona asi docela lichá, kdežto podoba kříže, jeho zvěřelý zevnějšek, jakož i ony rýhy k tomu poukazují, že snad tu máme co činiti se skutečnou prastarou památkou cyrillo-methodějskou. Rýhy takové shledáváme totiž i na jiných prastarých křížích, o nichž pověst cyrillo-methodějská žije dosud a také rýhy ty, jsouce bezpochyby pohanského původu či snad zbytky oněch ozdob, jimiž původní socha „báby“ (potom na kříž přeměněná) byla okrášlena, odůvodňují domněnku, že jest to

památník oné doby, kdy u nás pohanství ustupovalo víře křesťanské. Snad podaří se o kříži úsovském vystopovati ještě bližších dat, jakož i starší tradice lidové.

Odkazy a literatura:

Sborník Velehradský. V Brně: J. Vykydal, 1885, 4(1), s. 84. Dostupné také z:

<https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:fd157400-0ded-11e5-b0b8-5ef3fc9ae867>

SPVKK Aš: <http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Sumperk/Usov.html>

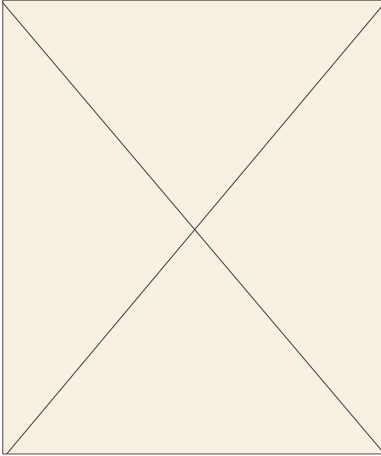

KRAJ JIHMORAVSKÝ

Okres Brno město

JUNDROV

Kategorie: Kámen

Rozměry (v/š/h): ---

Materiál: ---

Původní umístění: ---

Tehdejší umístění: ---

SPVKK Aš: ? + ? + ? + ? + ?

A. M. Lang, 1885:

U Komína, Jundrova, Žabovřesk, Slatiny a Šlapanic viděl jsem dosti vysoké kamenné desky s vypouklým křížem. Jakých zpráv se doptám, brzy oznámím. V Jundrově mi pravili, že jejich kříž značí hranici, po kterou bylo desátek odváděti do Brna a do Bystrc. *

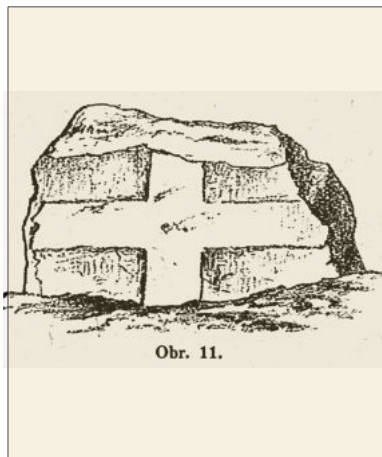
Poznámka:

*) Jedná se o příliš obecnou, povrchní informaci. Zdroj směšuje vícero kamenů z celého okolí Brna. Přimo z hranice Jundrova se několik kamenů dochovalo, ale určitě nepřipomínají křížové kameny - i když jsou také historické. Co se týče zmínek o dalších místech, může jít o kámen Žabovřeský č. 0774, ztracený č. 1287 (databázi Aše mylně označovaný jako "Veveří"), Tuřanský č. 1858 (ztracený), Šlapanické č. 1297 a č. 1756 (což už je okres Brno-venkov). /Pozn. Milan Šimek/

Odkazy a literatura:

Časopis Muzejního spolku olomuckého. Olomouc: Nákladem Muzejního spolku olomuckého, 9.1885, 2(7). s. 140. ISSN 1212-6055. Dostupné také z:

<https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:3d9efec8-54a1-462e-92ac-27287f542b0c>

Kategorie: Kámen

Rozměry (v/š/h): ---

Materiál: ---

Původní umístění: ---

Tehdejší umístění: Na cestě do Kartouz.

SPVKK Aš: ---

Jan Havelka, 1885:

Konečně uvádím tu ještě vyobrazení oněch dvou kamenů (viz obr. 10. a 11.) s kříží, které nalézají se blíže Brna, jeden na cestě do Žabovřesk, druhý na cestě do Kartouz,¹ a o nichž p. archivář Brandl v kritice své (Časop. Matice mor. roč. 1882. str. 184.—185.)² vzmiňuje se v ten smysl, že kameny ty jistotně jsou mezníky bývalého kláštera kartouzského. Od té doby, co kameny ty alespoň z obrazů znám, neváhám říci, že to památky cyrillo-methodějské nejsou žádné, jakož vůbec posud žádný pouhý kámen křížem ozdobený neosvědčil se býti zůstatkem z doby cyrillo-methodějské. Podle všeho kameny ty jsou jako erbovní znaky křížovníků, a kříž tu pouhým ornamentem, jako na jiných erbech jiné zase jsou znaky různé. A že erbu, tedy odznaku necírkevního, mohlo býti použito na označení místa, k němuž až pozemek té které vrchnosti sahá, rád přidávám. Ale to vše nevztahuje se ke křížům cyrillo-methodějským a nemůže vedeno býti za důvod proti křížům skutečným, jichž ani za hraničníky ani za mezníky u Slovanů křesťanů alespoň nikdy nebylo užíváno.

Jan Havelka, 1885:

Tak především dlužno rozeznávati skutečné kříže a kříže na nízkých kamenech vytesané; neboť poslední z pravidla jsou původu novějšího a významu naprosto jiného. Kříže na kamenech vytesané jsou obyčejně buď pomníky náhrobní nebo znaky zboží rytířských řádů křížáckých, kteřížto řádové znamení kříže na erbech svých měli. Takové kameny s vypodobeným na nich křížem shledávají se na starých hřbitovech nebo v poli na místech, kde někdo k úrazu přišel nebo byl zavražděn a na pozemcích, druhy nebo dosud rytířům křížákům patřících, jako na př. u Žabovřesk, vůkol Bouzova a j.

Poznámky:

1) Hlavní cesta z Brna do Kartouz nevedla přes Žabovřesky, ale přes dnešní park Lužánky, tedy čtvrt Ponava. Jedná se tedy zřejmě o křížení ulic Šumavská, Kartouzská (!), Lidická. V prostoru byly snad kameny dva: J. Havelkou uváděný (bez evidenčního čísla) a A. Franzem uváděný ztracený č. 1284. /Pozn. Milan Šimek/

Více informací:

https://brnenskekameny.files.wordpress.com/2023/01/z_bez-ovid_kartouzy.pdf

https://brnenskekameny.files.wordpress.com/2023/01/z_1284_ponava.pdf

2) Jan Havelka se zmiňuje o textu, jímž V. Brandl reagoval na jeho první články o cyrilometodějském původu křížových kamenů a kamenných křížů ve smyslu, že nemusí být každý kříž posvátnou památkou:

„Do mezníků kamenných kříže vytesati anebo kameny v podobě kříže za mezníky klásti bylo obyčejem za starších věků nejen v zemích českých, nýbrž všude, kde křesťanství zavládlo. Tak máme na př. doklady na to z 13. století v Pomoří: *ibique crux in lapide sculpta habetur* (Cod. dipl. Pomer I. 182); *ad lapidem cruce signatum* (ibid. II. 7. 674). Proto se takových kamenných křížů nachází všude dost; praví-li se o nějakém, že postaven jest na památku kázání ss. Cyrilla a Methoděje, bude především dobře vypátrati, zda-li jím nemají naznačeny býti meze nebo hranice, což snadně se dověděti lze pomocí katastrální mapy neb staršími lidmi toho kraje. Tak na příkl. jsou blíž Brna dva velké kameny úplně stejné, na nichž vytesán kříž, jeden stojí na cestě do Žabovřesk, druhý na cestě do Kartous; tyto dva kameny jsou jistě mezníky bývalého kláštera Kartouzského.“

Na tento článek odpovídá v následujícím roce 1883 J. Havelka dosti sarkasticky:

„Také uvádí pan kritik dva kameny s křížem, na nich vytesaným, jeden na cestě do Žabovřesk, druhý na cestě do Kartouz, a vyslovuje se v ten smysl, že tyto dva kameny jistě jsou mezníky bývalého kláštera kartouzského. Avšak důkazy tohoto tvrzení apodiktického nepodávají se žádné; tak že celá věc ta - ani pro ani contra - položena býti nemůže na váhu. Jestli ostatně domněnka páně kritikova jediné na té okolnosti spočívá, že ony dva kameny stojí na bývalém rozhraní pozemků, jež druhy kláštera kartouzskému patřivaly, tož není to podklad nikterak spolehlivý, jak jsem shora dokázal. Já řečených dvou kamenů neznám; ale jistotně neopomenu všimnouti se jich co nejbedlivěji a to pomocí autopsije.“

Což se zřejmě stalo a Havelka dal na základě svých zjištění Brandlovi za pravdu.

Co se týče osoby archiváře Brandla, jednalo se o Vincence Brandla, moravského zemského archiváře, který tuto funkci vykonával v Brně od r. 1861 - byl tedy dostatečně erudovaný a znalý místních poměrů, aby to jeho tvrzení, že se v případě kamenů v Žabovřeskách a Kartouzích jedná o mezníky, přidávalo na pravděpodobnosti.

Odkazy a literatura:

Vincenc Brandl. Wikipedie. https://cs.wikipedia.org/wiki/Vincenc_Brandl

Sborník Velehradský. V Brně: J. Vykydal, 1883, 3(1), s. 234. Dostupné také z:

<https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:0aa97870-2700-11e5-b44d-005056827e51>

Sborník Velehradský. V Brně: J. Vykydal, 1885, 4(1), s. 88. Dostupné také z:

<https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:fd87bdd0-0ded-11e5-b0b8-5ef3fc9ae867>

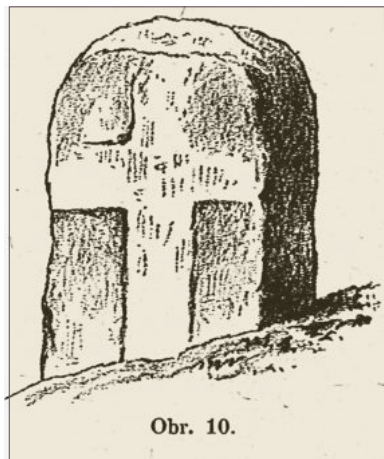
Časopis Muzejního spolku olomuckého. Olomouc: Nákladem Muzejního spolku olomuckého, 9.1885, 2(7). s. 127. ISSN 1212-6055. Dostupné také z:

<https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:6195ccc1-a9b6-4c4f-93ff-59ded7892cd2>

SPVKK AŠ: http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Brno_mesto/Kartouzy.html

ŽABOVŘESKY

Kategorie: Kámen

Rozměry (v/š/h): ---

Materiál: ---

Původní umístění: ---

Tehdejší umístění: Na cestě do Žabovřesk.

SPVKK Aš: 0774

Jan Havelka, 1885:

Konečně uvádím tu ještě vyobrazení oněch dvou kamenů (viz obr. 10. a 11.) s kříži, které nalézají se blíže Brna, jeden na cestě do Žabovřesk,¹ druhý na cestě do Kartouz, a o nichž p. archivář Brandl v kritice své (Časop. Matice mor. roč. 1882. str. 184.—185.)² vzmiňuje se v ten smysl, že kameny ty jistotně jsou mezníky bývalého kláštera kartouzského. Od té doby, co kameny ty alespoň z obrazů znám, neváhám říci, že to památky cyrillo-methodějské nejsou žádné, jakož vůbec posud žádný pouhý kámen křížem ozdobený neosvědčil se býti zůstatkem z doby cyrillo-methodějské. Podle všeho kameny ty jsou jako erbovní znaky křížovníků, a kříž tu pouhým ornamentem, jako na jiných erbech jiné zase jsou znaky různé. A že erbu, tedy odznaku necírkevního, mohlo býti použito na označení místa, k němuž až pozemek té které vrchnosti sahá, rád přidávám. Ale to vše nevztahuje se ke křížům cyrillo-methodějským a nemůže vedeno býti za důvod proti křížům skutečným, jichž ani za hraničníky ani za mezníky u Slovanů křesfanů alespoň nikdy nebylo užíváno.

Jan Havelka, 1885:

Tak především dlužno rozeznávat skutečné kříže a kříže na nízkých kamenech vytesané; neboť poslední z pravidla jsou původu novějšího a významu naprosto jiného. Kříže na kamenech vytesané jsou obvykle buď pomníky náhrobní nebo znaky zboží rytířských řádů křížáckých, kteřížto řádové znamenají kříže na erbech svých měli. Takové kameny s vypodobeným na nich křížem shledávají se na starých hřbitovech nebo v poli na místech, kde někdo k úrazu přišel nebo byl zavražděn a na pozemcích, druhdy nebo dosud rytířům křížákům patřících, jako na př. u Žabovřesk, vůkol Bouzova a j.

Poznámky:

1) Cesta z Brna k hradu Veverí vedla už od středověku přes Žabovřesky. Tam mýjela kámen č. 0774 (existující, nicméně ne na původním místě) a ztracený č.1287. /Pozn. Milan Šimek/ Více informací:

https://brnenskekameny.files.wordpress.com/2022/09/kk_0774_zabovresky.pdf

2) viz poznámka 2) na str. 57

Odkazy a literatura:

Sborník Velehradský. V Brně: J. Vykydal, 1883, 3(1), s. 234. Dostupné také z:

<https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:0aa97870-2700-11e5-b44d-005056827e51>

Sborník Velehradský. V Brně: J. Vykydal, 1885, 4(1), s. 88. Dostupné také z:

<https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:fd87bdd0-0ded-11e5-b0b8-5ef3fc9ae867>

Časopis Muzejního spolku olomuckého. Olomouc: Nákladem Muzejního spolku olomuckého, 9.1885, 2(7). s. 127. ISSN 1212-6055. Dostupné také z:

<https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:6195ccc1-a9b6-4c4f-93ff-59ded7892cd2>

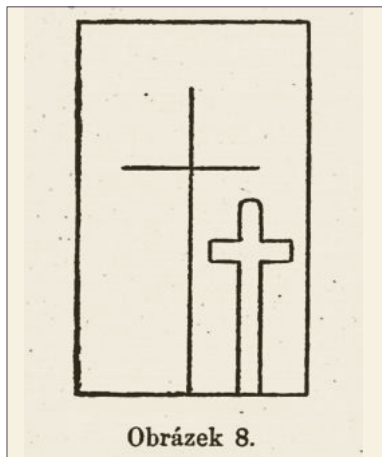
SPVKK Aš: http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Brno_mesto/Zabovresky.html

A large, weathered stone cross stands in a snowy field. The cross is made of dark, textured stone and has a simple, slightly irregular shape. It is set against a bright, overcast sky. The ground is covered in snow, with some dry grass visible at the base of the cross. The overall scene is quiet and serene.

KRAJ JIHMORAVSKÝ

Okres Vyškov

HOŠTICE (HEROLTICE)

Kategorie: Kámen
Rozměry (v/š/h): 100/65/24
Materiál: pískovec

Původní umístění: ---
Tehdejší umístění: V hliníku herotickém.

SPVKK Aš: 0649

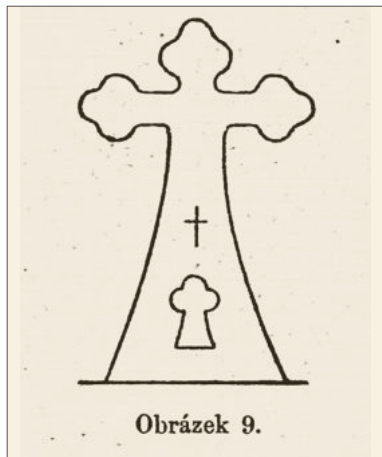
Jan Havelka, 1883:

Kámen vypodobněný na obrázku 8. jest 1 m zvyší, 65 cm široký a 24 cm tlustý, dvěma vydlabanými kříži ozdoben a nachází se ve hliníku herotickém u Vyškova. Kříž obrázkem 9. znázorněný taktéž zachoval se na Vyškovsku ve Křečkovících mezi dvěma košatýma lipama a má rovněž výšku 1 m, šířku v ramenách 70 cm. a tloušťku 24 cm. Oba pomníky jsou z pískovce.

Tradice zjištěné není při nich žádné; jen jako pověst vykládá se, že švábenický vel. p. děkan na kázání se kdysi vzmněl, že kamenné památky ty pocházejí z doby svatých Cyrilla a Methoděje. Bude tedy ještě úlohou budoucnosti pátrati ve příčině té dokonaleji.

Odkazy a literatura:

Sborník Velehradský. V Brně: J. Vykydal, 1883, 3(1), s. 223. Dostupné také z:
<https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:09b92500-2700-11e5-b44d-005056827e51>
SPVKK Aš: <http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Vyskov/Hostice.html>

Kategorie: Kříž
Rozměry (v/š/h): 100/70/24
Materiál: pískovec

Původní umístění: ---
Tehdejší umístění: Mezi dvěma košatými lipami.
SPVKK Aš: 2565

Jan Havelka, 1883:

Kámen vypodobněný na obrázku 8. jest 1 m zvýší, 65 cm široký a 24 cm tlustý, dvěma vydlabanými kříži ozdoben a nachází se ve hliníku herotickém u Vyškova. Kříž obrázkem 9. znázorněný taktéž zachoval se na Vyškovsku ve Křečkovících mezi dvěma košatými lipama a má rovněž výšku 1 m, šířku v ramenách 70 cm. a tloušťku 24 cm. Oba pomníky jsou z pískovce.

Tradice zjištěné není při nich žádné; jen jako pověst vykládá se, že švábenický vel. p. děkan na kázání se kdysi vzmněl, že kamenné památky ty pocházejí z doby svatých Cyrilla a Methoděje. Bude tedy ještě úlohou budoucnosti pátrati ve příčině té dokonaleji.

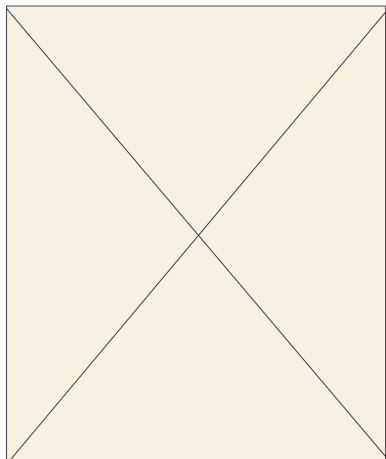
Odkazy a literatura:

Sborník Velehradský. V Brně: J. Vykydal, 1883, 3(1), s. 223. Dostupné také z:
<https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:09b92500-2700-11e5-b44d-005056827e51>
SPVKK Aš: <http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Vyskov/Kreckovice.html>

KŘENOVICE

Kategorie: Kříž

Rozměry (v/š/h): ---

Materiál: ---

Původní umístění: ---

Tehdejší umístění: Na návrší
nad Křenovicemi v poli.

SPVKK Aš: 0521

A. M. Lang, 1885:

Na návrší nad Křenovicemi stojí v poli kamenný kříž podobný cyrilomethodějským. Stařeček jakýs, jehož jsem v poli potkal, neuměl mi o tom kříži ničeho povědět.

Odkazy a literatura:

Časopis *Muzejního spolku olomuckého*. Olomouc: Nákladem Muzejního spolku olomuckého, 9.1885, 2(7). s. 140. ISSN 1212-6055. Dostupné také z:

<https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:3d9efec8-54a1-462e-92ac-27287f542b0c>

SPVKK Aš: <http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Vyskov/Krenovice.html>

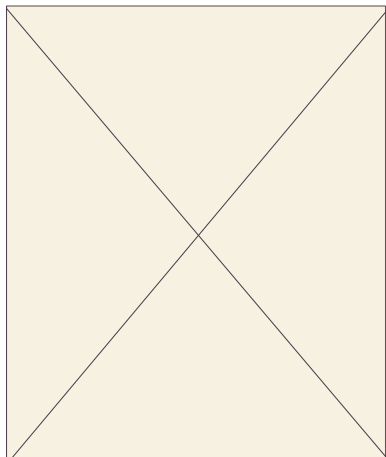

KRAJ JIHMORAVSKÝ

Okres Znojmo

MORAVSKÝ KRUMLOV

Kategorie: Kámen

Rozměry (v/š/h): ---

Materiál: ---

Původní umístění: ---

Tehdejší umístění: Ve zdi novějšího hostince „u kříže“.

SPVKK Aš: 1664

Jan N. Woldřich, 1890:

Staroslovanské město Mor. Krumlov, vynikající památkami stavitelskými, mezi nimiž je obzvláště zajímavým polovypuklý kříž s českým nápisem ve zdi novějšího hostince „u kříže“, vystavěno je na zátočině řeky Jaroměřice, přítoku to Jihlavy; poloha místa onoho sama vyzývala k usazení se tam.

Odkazy a literatura:

Časopis *Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci*. Olomouc: Nákladem Vlasteneckého spolku musejního, 9.1890, 7(27), s. [101]. ISSN 1212-6063. Dostupné také z:

<https://www.digitalniknihovna.cz/nkp/uuid/uuid:61e5b3f0-2478-11e9-bc55-5ef3fc9bb22f>

SPVKK Aš: http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Znojmo/Moravsky_Krumlov.html

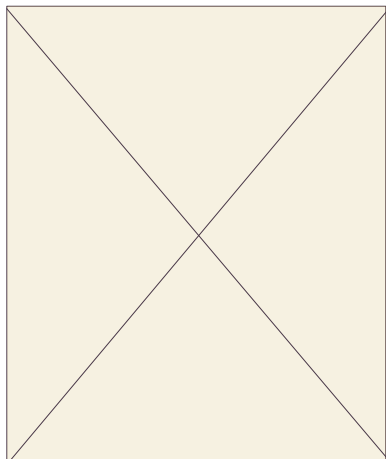

KRAJ ZLÍNSKÝ

Okres Kroměříž

MARTINICE

Kategorie: Kříž

Rozměry (v/š/h): ---

Materiál: ---

Původní umístění: ---

Tehdejší umístění: Blíže Martinic.

SPVKK Aš: 0454

Jan Havelka, 1884:

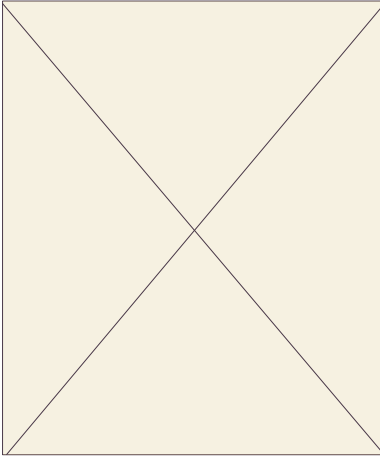
Těž z Holešova došla zpráva o prastarém kříži, který blíže Martinic stojí.

Odkazy a literatura:

Časopis Muzejního spolku olomuckého. Olomouc: Nákladem Muzejního spolku olomuckého, 4.1884, 1(1). s. 31. ISSN 1212-6055.

SPVKK Aš: <http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Kromeriz/Martinice.html>

Kategorie: Kříž

Rozměry (v/š/h): ---

Materiál: ---

Původní umístění: ---

Tehdejší umístění: U silnice „na náspech“.

SPVKK Aš: 2436

P. František Příkryl, kooperator v Soběchlebích, 1890:

Je to zkazka starodávná po hradské či obchodní cestě spojující „hrady“ zemské Olomouc a Velehrad. Vinula se z Olomouce na Dub, Tovačov, Hradisko u Kroměříže k Vážanům mimo nízkého kříže cyrillského stojícího u silnice „na náspech“; u Jarohňovic vcházela do obory a odtud podle Vrbky přes hory směrem naznačeným ku středisku kulturního života Moravy.

Odkazy a literatura:

Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci. Olomouc: Nákladem Vlasteneckého spolku musejního, 4.1890, 7(25), s. 19. ISSN 1212-6063. Dostupné také z:

<https://www.digitalniknihovna.cz/nkp/uuid/uuid:4ef6d7f0-247e-11e9-90cf-5ef3fc9bb22f>

SPVKK Aš: <http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Kromeriz/Vazany.html>

A large, weathered stone monument stands in a forest. The stone is covered in moss and has faint, circular markings on its surface. The background is a dense forest of tall, thin trees with light-colored foliage. The overall scene is bathed in a warm, golden light.

KRAJ ZLÍNSKÝ

Okres Uherské Hradiště

JANKOVICE, Jalubí

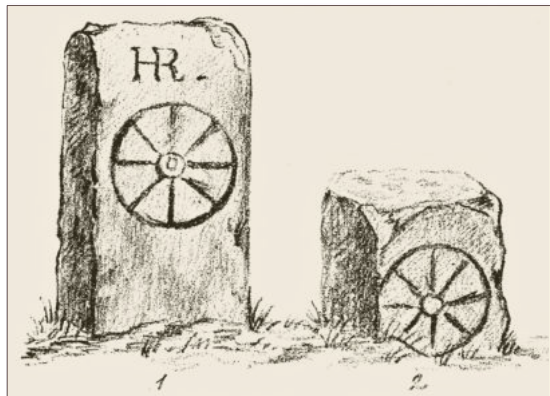
Kategorie:	Mýto
Rozměry (v/š/h):	---
Materiál:	pískovec
Původní umístění:	---
Tehdejší umístění:	v lese, asi 10 kroků od silnice vedoucí z Velehradu do Zdounek nedaleko myslivny Bunče.
SPVKK Aš:	0798 + 6246 + ?

Jan Havelka, 1885:

Tak mor. topograf F. J. Schwoy (díl II. str. 53., viz také str. 644) r. 1793 praví: Při silnici od Uh. Hradiště do Zdounek leží onen velký, plochý kámen, Králový stůl zvaný, který rozhraní mezi velehradským a napajedelským panstvím označuje, a o němž se vykládá, že prý při něm jistý staromoravský král hodoval. Jiný, vztýčený kámen, na němž kolo jest vydlabáno, stojí nedaleko odtud a znám jest názvem moravským „mejto“. Tuto bylo druhdy povozům, kolem jedoucím, platiti clo.

V. H., 1891:

Podáváme dnes (na str. 162) obrázek tzv. „starého mýta“ u Velehradu, kamene to pískovcového s vytesaným kolem, postaveného v lese, asi 10 kroků od silnice vedoucí z Velehradu do Zdounek nedaleko myslivny Bunče. V tomto časopise stala se již zmínka o „starém mýtě“ tehdy, když prof. Havelka popsal a vyobrazil „králův stůl“ u Velehradu (časop. muz. ol. II. 183). Tam již citována byla jediná starší zpráva o tomto kameni, totiž co moravský topograf F. J. Schwoy ve své „Topographie vom Markgrathum Mähren“ (II. 530.) z r. 1793, zmíniv se o „králově stole“, praví: „Jiný, vztýčený kámen, na němž kolo jest vydlabáno, stojí

nedaleko odtud a znám jest názvem moravským „mejto“. Tuto bylo druhdy povozům, kolem jedoucím, platiti clo. Toto „mýto“ nebylo dosud po našem vědomí nikde vyobrazeno.

Za mého loňského pobytu na Velehradě byl jsem upozorněn na několik jiných kamenů podobných, kolem Velehradu, které přý rovněž mají vyryto takové kolo.

Jeden z nich stojí při cestě do Jalubí (na obr. str. 163, kámen vyšší), druhý na kraji Háje velehradského a pastviska zlechovského (kámen nižší na str. 163.). Bájí se o nich, že to jsou hranice starého Velehradu, o onom zlechovském pak se vypravuje, že na tom místě stála brána Velehradu staromoravského. Očitým ohledáním přesvědčil jsem se však, že kameny ty mají jiný ráz nežli „staré mýto“. Kdežto obrazec na tomto vydlabaný sestává z dvojitého soustředného kola, rozděleného dvěma kolmými a dvěma vodorovnými rovnoběžkami, je na obou kamenech druhých vyryto kolo jednoduché, z jehož středobodu k obvodu vychází osm paprsků stejnoměrně rozdělených; vyplníme-li si střídavě čtyry plochy mezi těmito paprsky čárkami, vznikne tím obrazec kříže, jehož ramena se směrem od středu rozšiřují. Mimo to je na kameni jalubském nad kolem vytesán monogram HR. Z toho vidno, že tyto dva kameny nejsou asi stejného původu se „starým mýtem“. Kameny tyto jsou hranečníky panství velehradského, a pocházejí z roku 1689. V rukopisné knize „Vollständiges Universal Gränitzbuch der clösterlichen Herrschaft Velehrad“, v níž popsány jsou hranice panství velehradského a zapsány protokoly při občasných obchůzkách po hranicích těch zakládané, vypočítává se šest takových kamenů na hranicích panství velehradského a pozemků hradištských, které zasazeny byly r. 1689, když klášterní vrchnost učinila s poddanými smlouvu o pasení dobytka. Arci o kole na kamenech není ve smlouvě zmínky; praví se tam pouze, že na jedné straně těch kamenů je vydlabáno **HR** (Hradiště), na druhé pak **W** (Velehrad).

Odkazy a literatura:

Časopis Muzejního spolku olomuckého. Olomouc: Nákladem Muzejního spolku olomuckého, 12.1885, 2(8), s. 183. ISSN 1212-6055. Dostupné také z:

<https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:8d77c56b-74ba-4c9c-bbcf-43ba57dcc2e3>

Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci. Olomouc: Nákladem Vlasteneckého spolku musejního, 11.1891, 8(32), s. 161. ISSN 1212-6063. Dostupné také z:

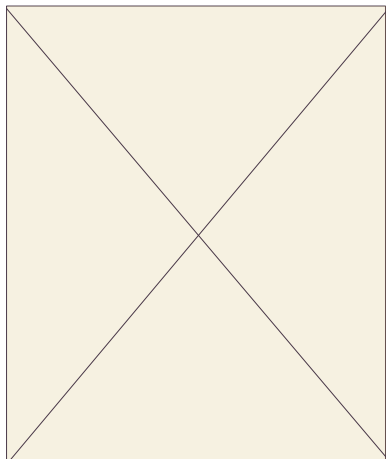
<https://www.digitalniknihovna.cz/nkp/uuid/uuid:76d62f80-2476-11e9-90cf-5ef3fc9bb22f>

SPVKK AŠ: http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Uherske_Hradište/Jankovice.html

http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Uherske_Hradište/Jalubi.html

UHERSKÉ HRADIŠTĚ

Kategorie: Kříž

Rozměry (v/š/h): ---

Materiál: ---

Původní umístění: ---

Tehdejší umístění: Na pravé straně cesty zve se pole Nad kopánkou, Nadežleby až k Šípovému kopci, kde vedle cesty stojí.

SPVKK Aš: 0861

Prof. Ing. Tkáč, 1887:

Trat' u samého háje Velehradského zve se *Na hanbě*, protože prý před časy našinci tam poraženi byli, kteří ale přes *Šípový kopec* na *Hlaviny* se dostávše tam zase zvítězili. Na pravé straně cesty zve se pole *Nad kopánkou*, *Nadežleby* až k *Šípovému kopci*, kde vedle cesty stojí starožitný, snad Cyrillomethodějský kříž, o němž se bájí, že prý jakýsi ruský princ tam padl a pod ním leží."

Odkazy a literatura:

Časopis *Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci*. Olomouc: Nákladem Vlasteneckého spolku musejního, 4.1887, 4(13), s. 33. ISSN 1212-6063. Dostupné také z: <https://www.digitalniknihovna.cz/nkp/uuid/uuid:5785dc60-2468-11e9-90cf-5ef3fc9bb22f>
SPVKK Aš: http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Uherske_Hradiste/Uherske_Hradiste.html

VELEHRAD

Kategorie:	Náhrobní kámen
Rozměry (v/š/h):	---
Materiál:	---
Původní umístění:	---
Tehdejší umístění:	Severní strana velechrámu, zakopán v hloubce tří metrů.
SPVKK Aš:	1819

Jan Havelka, 1885:

Roku 1884 děly se na Velehradě za příčinou budoucího jubilea svatomethodějského mnoho opravy. Dne 21. srpna téhož roku mimo jiné kopáno též na severní straně velechrámu zvenčí poblíž hlavní lodové zdi a sice za tou příčinou, aby konec hromosvodu kostelního do země mohl býti zapuštěn. Tu ve značné hloubce asi tří metrů vykopali dělníci kámen, nepochybně náhrobní, jehož vyobrazení tuto přikládám. Vel. p. J. Vychočil, kooperator na Velehradě, byl tak laskav a hned mi o nálezu tom podal zprávu i zároveň nákras kamene velmi důkladný. Tehdy, vyznávám to upřímně, s nálezem nevěděl jsem si rady. Bylo sice zjevno podle podoby meče, zejména pak z podoby jílce, který poukazuje jistou měrou ku první polovici středověku, že kámen jest velmi starý a že by mohl pocházeti z doby říše velkomoravské. Ale kterak by byl v ta místa se dostal, když nynější chrám teprv r. 1198 markrabětem Václavem Jindřichem pro cisterciáky docela nově byl vystavěn poblíž někdejšího, tehdy prý již docela zašlého, Velehradu starého? - Roku 1885 v létě kopáno opět na jižní straně chrámu při samé prostřední apsidě. Prokopávání to, které mělo úkol čistě výzkumný, podnikl vel. p. J. Vykydal, děkan na Velehradě, a do dělal se znamenitých výsledků. Dokázal totiž očividně, že prostřední apsida má patku asi tři metry níže, než-li přední část chrámu, že tedy nepochází z téže doby jako ostatní

budova chrámová. K tomu také apsida ta jest zcela jiného slohu, totiž slohu zjevně byzancko-románského a pochází podle soudu několika auktorit (viz Časop. č. V. str. 45.) z X. neb IX. století. Odtud tedy vidno, že dřevní Velehrad r. 1198 nebyl ještě zašlým úplně, že cisterciáci nestavěli na Velehradě nynější kostel docela nový, nýbrž že starý chrám, bezpochyby z IX. století pocházející, toliko přestavěli, kterýžto starý chrám byl bohdá týmž chrámem Panny Marie, v němž sv. Methoděj jest pochován. Podle toho byl by tedy nynější Velehrad býval cípem Velehradu dřevního a pak také objevení náhrobního kamene shora dotčeného ve hloubce takové dá se snadno vysvětliti. Byla-li patka původního chrámu asi o 3 metry níže nežli nynější roven, pak také hřbitov, nepochybně chrám obklopující, o tolik hlouběji byl proti nynější rovni a proto také podobných zůstatků po někdejších hřbitově tamním v téže hloubce ještě více by mohlo býti nalezeno. Jsou-li vývody tyto správnny, pak kámen ten náhrobní jest památkou převzácnou, poněvadž pochází ze samé doby svatomethodějské, jakož ne mladšího původu jsou ony dovedně tesané úlomky sloupů a klenutých obrub slohu byzancko-románského, které taktéž na Velehradě r. 1885 na různých místech byly vykopány. Každým řádem cena památek velehradských nálezy tu vytknutými nesmírně se zvětšila.

Odkazy a literatura:

Časopis Muzejního spolku olomuckého. Olomouc: Nákladem Muzejního spolku olomuckého, 12.1885, 2(8), s. 184. ISSN 1212-6055. Dostupné také z:

<https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:6f937bc5-5475-4d8c-aeb3-0b4b7907fd63>

SPVKK AŠ: http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Uherske_Hradiste/Velehrad.html#3

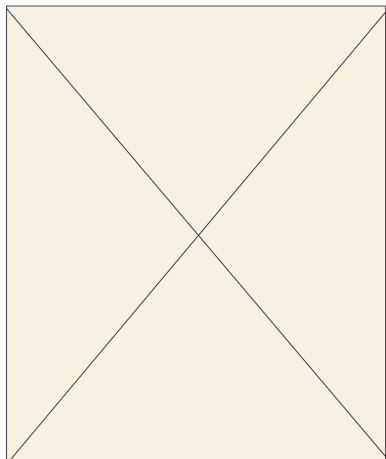
KRAJ ZLÍNSKÝ

Okres Zlín

HORNÍ LHOTA

Kategorie Kříž

Rozměry (v/š/h): ---

Materiál: ---

Původní umístění: ---

Tehdejší umístění: Stojí v Horní Lhotce v zahradě pana faráře.

SPVKK Aš: 0531

Jan Kučera, učitel, 1889:

Také se vypravuje, že krajina okolo Slavičina náležela do 12. stolice říše Svatoplukovy, ve které sv. Cyrill a Method na památku, že tu slovo Boží hlásali, jakož i v jiných stolicích učinili, kamenný kříž postaviti dali. Kříž tento stojí v Horní Lhotce v zahradě pana faráře. Jiná pověst o tomto kříži arci vypravuje, že byl postaven na místě, kde byl kněz, když nemocnému svátost posledního pomazání uděloval, šípem prostřelen, který naň z blízkého Sehradu byl vystřelen. **Křížů „cyrillo-methodějských“ jest prý celkem 12.**

Odkazy a literatura:

Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci. Olomouc: Nákladem Vlasteneckého spolku musejního, 10.1889, 6(23), s. 119. ISSN 1212-6063. Dostupné také z:

<https://www.digitalniknihovna.cz/nkp/uuid/uuid:76eed6b0-246d-11e9-bc55-5ef3fc9bb22f>

SPVKK Aš: http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Zlin/Horni_Lhota.html

HVOZDNÁ

Kategorie:	Kříž
Rozměry (v/š/h):	78/--/--
Materiál:	---
Původní umístění:	---
Tehdejší umístění:	Stojí ve dvoře hostince, kteréžto místo druhdy bylo při starobylé, nyní již zrušené cestě.
SPVKK Aš:	0864

Jan Havelka, 1885:

Již roku loňského o nápadném kříži (viz obr. 4.), který nachází se ve Hvozdné na Vy-zovicku, referoval vel. p. Jan Žáček, kurát tamní, a zaslal také výkres. Kříž ten má hořejší rámě uraženo; zbylá část jest zvýší 78 cm a celý kříž velmi sešlý věkem. Nyní stojí ve dvoře hostince, kteréžto místo druhdy bylo při starobylé, nyní již zrušené cestě. Když jednou kříž silným mužem ze země byl vyvrácen, nalezlo prý se pod ním sklo, jako dávalo se pod hraničníky, což poukazovalo by k tomu, že na místě tom bylo zároveň nějaké pozemkové rozhraní, jestli náhodou jen nějakou do prsti při kříži sklo nebylo vtroušeno; nebo zpráva ta vzata jen od doslechu. Pověst nějaká, táhnoucí se k době cyrillo-methodějské, o kříži tom se nezachovala, ač stáří na něm viděti převeliké; za to vypravuje se tradice, ne velmi podobná pravdě, že prý na tomto místě kněz, chvátající zaopatřit nemocného, byl zastřelen.

Odkazy a literatura:

Sborník Velehradský. V Brně: J. Vykydal, 1885, 4(1), s. 85. Dostupné také z:

<https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:fd2d41c0-0ded-11e5-b0b8-5ef3fc9ae867>

SPVKK Aš: <http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Zlin/Hvozdna.html>

KRAJ MORAVSKOSLEZSKÝ

Okres Nový Jičín

TRNÁVKA

Kategorie:	Kříž
Rozměry (v/š/h):	96/53/--
Materiál:	pískovec
Původní umístění:	---
Tehdejší umístění:	U silnice z Velkého Petřvaldu do Brušperku, těsně při plotu chalupy čis. 31, vedle bývalého fojtství.
SPVKK Aš:	0575

Mořic Remeš, medik, 1886:

„Upozorněn byv pojednáním p. profesora Havelky „o křížích cyrillských“ v čísle 7. časopisu muzejního, jal jsem se také v okolí příborském po podobných památkách pátrati. Tu zvěděl jsem od svého otce, že ve vesnici Trnávce poblíž Příbora kříž podobný oněm, které p. professor Havelka popisuje, se nalézá. Podnikl jsem tedy vycházku do řečené obce, abych zevrubnějších zpráv o kříži tom nabyl, a podávám zde výsledek svého výletu. Kříž trnavský stojí u silnice vedoucí z Velkého Petřvaldu do Brušperku, těsně při plotu chalupy čis. 31. vedle bývalého fojtství, nyní dvoru panství trnavského. Vytesán jest z hrubozrného pískovce, Výška jeho obnáší 96 cm, šířka 53 cm. Povrch valně jest lišejníky porostlý i zvětralý a ukazuje četné důlky rozličné velikosti, žádného však jiného zbytku nějaké ozdoby nebo nápisu. Pravé rámě je poněkud poroucháno. Zajímavou okolností při kříži tom je, že stojí právě u bývalého fojtství, blízce kterého se tři cesty křížují. Lid vypravuje, že je kříž v zemi jednou tak dlouhý, jako na povrch vyčnívá a že stál ve vsi

již od nepamětných dob. Pověsti věrohodné žádné jsem se nemohl dopátrati. Jen jedna málo víře podobná koluje v různých variantech po vesnici, že na místě, kde kříž stojí, „chlopi zabili muzikanta.“

Odkazy a literatura:

Časopis *Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci*. Olomouc: Nákladem Vlasteneckého spolku musejního, 3.1886, 3(9), s. 27. ISSN 1212-6063. Dostupné také z: <https://www.digitalniknihovna.cz/nkp/uuid/uuid:fa91e500-245b-11e9-bc55-5ef3fc9bb22f>
SPVKK Aš: http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Novy_Jicin/Trnavka.html

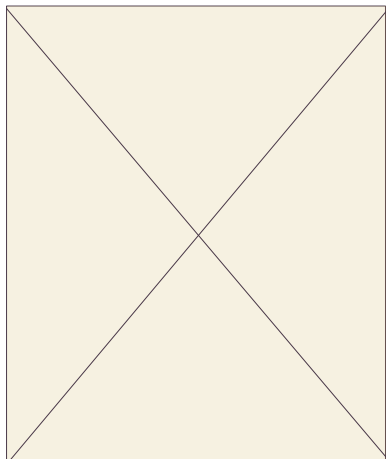

KRAJ VYSOČINA

Okres Jihlava

NOVÁ ŘÍŠE

Kategorie: Kříž

Rozměry (v/š/h): ---

Materiál: ---

Původní umístění: ---

Tehdejší umístění: Blíže Nové Říše.

SPVKK Aš: 0609?

Poznámka redakce Sborníku Velehradského, 1881:

Dozvídáme se, že také starý kříž blíže Nové Říše ozdoben jest mečem. *

Poznámka:

*) Pravděpodobně se jedná o kámen v obci Dolní Vilímeč. V Poznámce se sice mluví o kříži, nikoli o kameni, ale vzhledem ke krátkosti této zprávy mohlo dojít k omylu. Kříž se podařilo ztotožnit díky pomoci Pavla Valenty. /Pozn. zpracovatelky/

Odkazy a literatura:

Sborník Velehradský. V Brně: J. Vykydal, 1881, 2(1), s. 307. Dostupné také z:

<https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:31444270-0ed8-11e5-b0b8-5ef3fc9ae867>

SPVKK Aš: http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Jihlava/Dolni_Vilimec.html

KRAJ VYSOČINA

Okres Třebíč

POCOUCOV

Kategorie: Kříž

Rozměry (v/š/h): ---

Materiál: ---

Původní umístění: ---

Tehdejší umístění: Mezi Třebíčem
a Podsoudcovem v poli.

SPVKK Aš: 0339

Jan Havelka, 1886:

Ve II. čísle „Časopisu“ str. 73. podotkl jsem mezi jiným, že některé kyrillské kříže mají formu podivnou a že podobají se tak zvaným „balvanům“ neboli „babám“, kterýmžto názvem vyrozumívají Slované, zvláště pak Rusové hrubé z kamene vytesané sochy bohyně Báby, již pohanští předkové naši uctívali, a že snad druhdy, když křesťanství k nám zavítalo, nejedna modla taká na kříž byla toliko přetesána. Prastarý kříž, „Baba“ zvaný, mezi Třebíčem a Podsoudcovem stojí. - Proto velice zajímavým jest sdělení p. Dra. Fr. Dvorského, profesora v Třebíči, horlivého to příznivce muz. spolku, že mezi Třebíčem a Podsoudcovem v poli stojí prastarý kříž, který lid dosud „babou“ nazývá. Podávám tuto zároveň nákras památného kříže toho, podotýkaje, že o něm zmiňuje se

také Mikšíček ve své *Sbírce pověstí moravských a slezských*, svaz. IV. str. 14—24.* Ke kříži tomu ještě jednou se vrátíme.

Poznámka:

*) Pověst *Bába u Třebíče*. *Sbírka pověstí moravských a slezských*. Swazek IV., Matěj Mikšíček. W Holomouci: nákladem knihkupce Eduarda Hölzla, 1845.
Pověst pojednává o staré hřišnici, která zkameněla.

Odkazy a literatura:

Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci. Olomouc: Nákladem Vlasteneckého spolku musejního, 3.1886, 3(9), s. 37. ISSN 1212-6063. Dostupné také z:
<https://www.digitalniknihovna.cz/nkp/uuid/uuid:faeeab00-245b-11e9-bc55-5ef3fc9bb22f>
SPVKK Aš: <http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Trebic/Pocoucov.html>

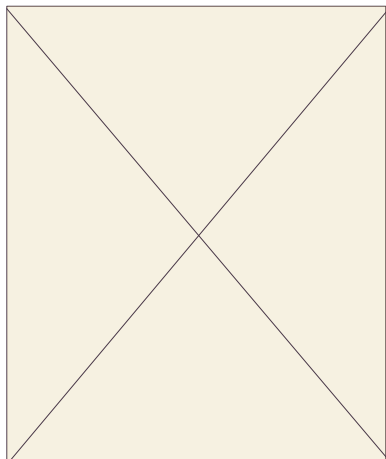
KRAJ VYSOČINA

Okres Žďár nad Sázavou

VELKÁ BÍTEŠ

Kategorie: Kříž

Rozměry (v/š/h): ---

Materiál: ---

Původní umístění: ---

Tehdejší umístění: Na cestě k Jasenici
mezi Byteší a Jestřábím.

SPVKK Aš: 0715

p. Tiray, učitel ve V. Byteši, 1885:

Tolikéž významný jest nízký, kamenný kříž na cestě k Jasenici mezi Byteší a Jestřábím. Podobát se zajisté ke křížům „cyrillo-rnethodějským“, kteréž naši předkové stavívali na památku pokřestění svého za času svatých vérověstcův těchto, neb nedlouho po tom.

Odkazy a literatura:

Časopis Muzejního spolku olomuckého. Olomouc: Nákladem Muzejního spolku olomuckého, 6.1885, 2(6). s. 92. ISSN 1212-6055. Dostupné také z:

<https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:422ec365-b684-4561-b221-2d4f01da9a16>

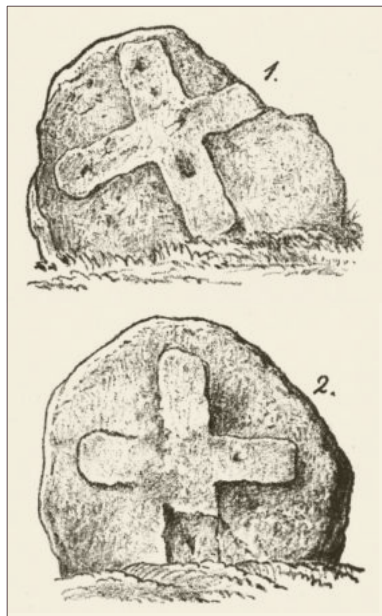
SPVKK Aš: http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Zdar_nad_Sazavou/Velka_Bites.html

KRAJ PARDUBICKÝ
Okres Svitavy

HORNÍ HYNČINA

Kategorie:	Kameny
Rozměry (v/š/h):	1. 50/30/10-15 2. 80/--/--
Materiál:	---
Původní umístění:	---
Tehdejší umístění:	1. U prvního domu na cestě z Březové do Hynčiny a sice na straně levé, za struhou potůčku. 2. Asi čtvrt hodiny od prvního, v obci samé, rovněž při cestě, na straně pravé, jdeme-li směrem od Březové.
SPVKK Aš:	1201; 1114; 1115 (nedoch.)

P. Jos. Krestýn, kooperator, 1886:

Podávám zprávu o dvou památných křížích naší krajiny a zároveň jich vyobrazení. Kameny ty vyskytují se v obci Hynčíně Horní, severovýchodně od Březové ležící, asi čtvrt hodiny od českých hranic.

Kámen čís. 1. stojí hned u prvního domu na cestě z Březové do Hynčiny a sice na straně levé, za struhou potůčku Hynčinou tekoucího, ponejvíce však vyschlého. Jest to balvan vyčnívající ze země asi 50 cm, na němž vytesán rovnoramenný kříž vypouklý. Jedno ramě jest značně poroucháno. Kámen ten (šířka as 30 cm, tloušťka asi 10 -15 cm) jest značně nakloněn, ba k zemi posunut a křížem od cesty odvrácen, tak že téměř úplně nezpozorován pro kolemjdoucího zůstane. Mechem jest téměř celý porostlý, zvláště část jeho spodní.

Kámen čís. 2. jest asi čtvrt hodiny od prvnějšího vzdálen. Nachází se v obci samé, rovněž při cestě, a sice jdeme-li směrem od Březové, na straně pravé. Vyčnívá výše ze země

předešlého (asi 80 cm), proto také jej snáze pozorovati lze; jinak jest prvnějšímu kameni téměř úplně podoben, jen že vypouklý kříž tu, jmenovitě na spodní a střední části své více jest porouchán. Oba kříže jsou prý památkami cyrillomethodějskými. Tak vypravuje lid bydlicí ve staveních poblíže křížů těch stojících. Jmenovitě o kříži druhém jsem zvěděl od člověka asi 40tiletého. že ještě za jeho dětství kříž ten ve zvláštní úctě byl chován. Každý průvod poutnický u něho prý se zastavil a kleče modlitby konal. Nyní ovšem se tak více neděje, an prý „všecko se zneuctívá.“ Privil mi muž ten dále, že v Jaroměřicích zrovna takový kříž se vyskytuje. Jeho stařeček prý mu vykládal, že za minulého století kdysi povodeň Hynčinu zaplavivší, kamene toho nevyvrátila, což ovšem lid k tím větší úctě vybízelo. Staří lidé prý říkali, že jest to památka na sv. Cyrilla a Methoděje, za jichžto časů jinačích křížů prý ani neměli! Asi před 15 roky, kdy v Hynčině missionářský kříž byl postaven, druhý kámen ten za klekátko sloužití měl a skutečně již na ono místo odvezen byl. Obyvatelé sousedních domů však nedovolili toho a neustali dříve, až kámen na dřívější místo opět postaven byl, kdež dosud stojí. Tolik jsem zvěděl od lidu. Dovoluji si ještě upozorniti, že na blízku obou těchto kamenných křížů postaveny kříže dřevěné, jaké obyčejné na cestách nalézáme, s obrazem Spasitele. Vzdálenost jich od křížů kamenných jest jen asi 20 kroků. Pouhá náhoda to sotva bude, nýbrž spíše ta příčina, že lid, vida hynouti úctu ke křížům kamenným, jichž význam asi vždy více v zapomenutí upadal, postavil kříže dřevěné blízko oněch a na tyto úctu přenesl. Věděl jsem sice o křížích oněch již dříve, ale poněvadž jsem za to měl, že Hynčina (obyvatelé jsou Němci) původu jest novějšího, pochyboval jsem, že by kříže ty cyrillomethodějskými býti mohly. Dalším přemítáním a dotazováním byl jsem však vždy více k tomu náhledu přiveden, že skutečně možno kříže ty za prastaré míti. Vždyť původní cesta z Moravy do Litomyšle skutečně šla prý z Jaroměřic přes Horní Hynčinu ke Svitavám, ovšem ne v těch místech, kde kříže stojí. Že sv. Cyrill a Methoděj právě tu kázati a křtiti mohli, tomu zdá se nasvědčovati ta okolnost, že právě místa, na nichž kříže stojí, jsou nejprostornější v celé vsi a na blízku kříže druhého ze skály pramen se prýští. **Bylo mně někým řečeno, že prý v obci ještě jeden takový kříž se vyskytuje, ten najíti se mně však doposud nezdařilo. Možná, že se nachází v obci s Hynčinou souvisící, jenž prý daleko starší jest a jejíž jméno Pohledy (Pohlau, také Pohler) na dřívější slovanské obyvatelstvo upomíná.**

Odkazy a literatura:

Časopis *Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci*. Olomouc: Nákladem Vlasteneckého spolku musejního, 3.1886, 3(9), s. 31. ISSN 1212-6063. Dostupné také z:

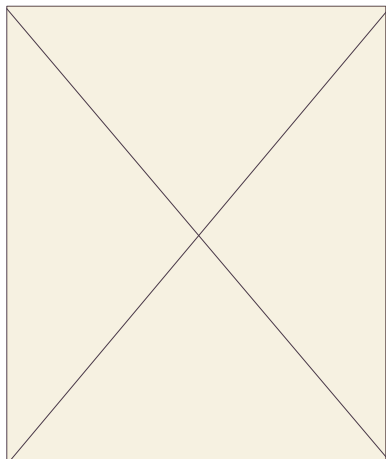
<https://www.digitalniknihovna.cz/nkp/uuid/uuid:faba5490-245b-11e9-bc55-5ef3fc9bb22f>

SPVKK Aš: http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Svitavy/Horni_Hyncina.html

JAROMĚŘICE

Kategorie:	Kříž
Rozměry (v/š/h):	---
Materiál:	---
Původní umístění:	---
Tehdejší umístění:	Nedaleko od kostela, u mostu přes řeku Úsobrnku.
SPVKK Aš:	0447 + 1119 (nedoch.)

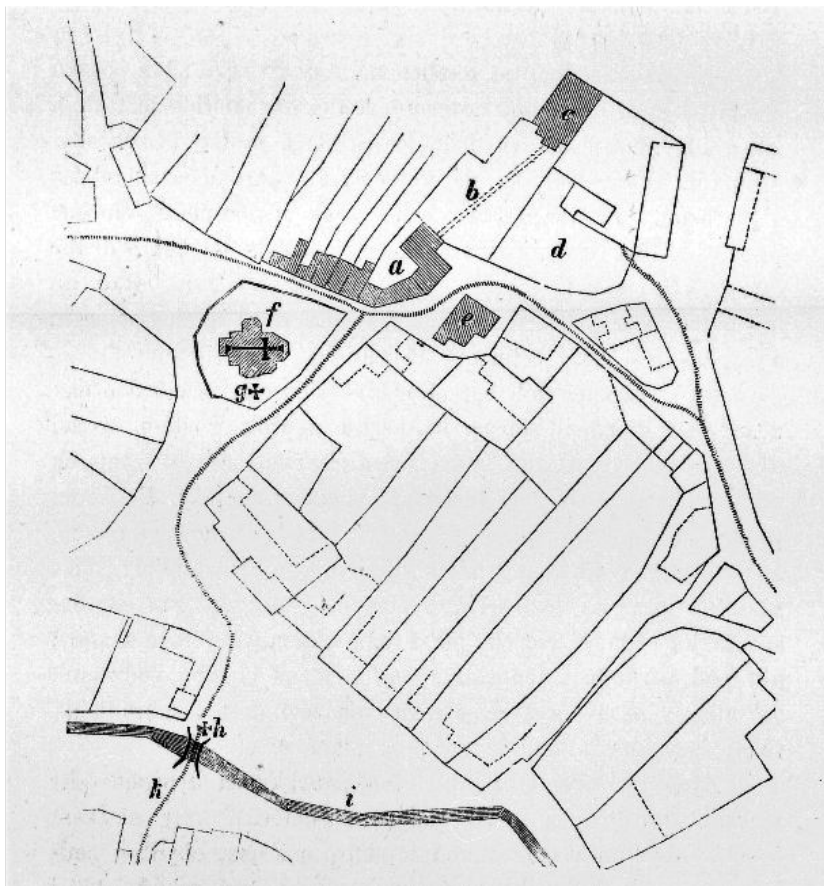
Jan Havelka, 1880:

Veřejným tiskem vůbec posud o křížích cyrillo-methodějských pojednáváno bylo málo. Nestor mezi vědátory našimi, A. V. Šembera, pokud mi známo, první zmiňuje se o takovém pomníku a sice v pojednání svém „o úkladném útoku, jež učinil Kunrat, kníže Znojemský, na Olomuckého biskupa Jindř. Zdika r. 1145.“ Professor Šembera uvádí tu jeden kamenný kříž zvýší postavy mužské, který stojí v Jaroměřicích na Moravě blíže mostu přes Úsobrnku vedoucího a o němž jde pověst, že tam kázal kdysi sv. Methoděj, konaje tudy cestu do Čech. Za svědka pověsti udává spisovatel P. Fr. Hanáka, děkana Jaroměřického.* V tomto případě dvě jest zajímavo: za první, že výška kříže poněkud jest větší než obyčejně bývá u křížů cyrillo-methodějských a za druhé, že v pověsti jmenuje se toliko sv. Methoděj a ne také sv. Cyrill. Na takové odchylky a odstíny mějme zvláště pozor bedlivý.

Poznámka:

*) Alois V. Šembera, 1875: „Okolo kostela býval prvé hřbitov, ohrazený zídou asi před 40 léty rozbořenou a před touto zídou byl u cesty památný kámen v podobě kříže hluboko do země zakopaný, o němž obyvatelé si vypravovali, že se na tom místě za dávných časů sešli dva velcí páni (lit. g). Podobný kámen křížový zvýší postavy mužské ze země vystupující

nalézá se nedaleko odtud blíže mostu (lit. **h**) přes Úsobrnku (lit. **i**), o němž jde pověst, že tu kázal kdysi sv. Metoděj, konaje tudy cestu do Čech. (Toto popsání místností a památek Jaroměřických, o nichž tu zprávu podáváme, poskytli nám laskavě pan děkan Opatovický Frant. Hanák, ohledav za tou příčinou všechna ta stavení a přívzav k tomu i hodnověrné pamětníky, začež jemu tuto srdečně díky vzdáváme.)”

Odkazy a literatura:

Časopis *Musea království Českého*. Praha: Matice česká, 1875, 49(1), s. 53. ISSN 1210-9746.

Dostupné také z:

<https://www.digitalniknihovna.cz/nm/uuid/uuid:6a1b3850-75a4-11e0-a3b4-000d606f5dc6>

Sborník Velehradský. V Brně: J. Vykydal, 1880, 1(1), s. 224. Dostupné také z:

<https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:8ad8fe90-0dfa-11e5-b0b8-5ef3fc9ae867>

SPVKK AŠ: <http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Svitavy/Jaromerice.html>

Kategorie:	Kříž
Rozměry (v/š/h):	95/74/31
Materiál:	pískovec
Původní umístění:	---
Tehdejší umístění:	Hned za městem, asi 5 minut jihovýchodně při polní cestě kamenohorské.
SPVKK Aš:	1683

Jan Havelka, 1885:

Ne méně důležitým zdá se mi býti kříž svitavský (viz obr. 2.), o němž nám zprávu zaslal vel. p. Florian Peter, katecheta ve Svitavách. Kříž ten, 95 cm zvýší, 74 cm široký a 31 cm tlustý, jest vytesán z pískovce a na zevnějšíku svém velmi sešlý. Stojí hned za městem, asi 5 minut jihovýchodně při polní cestě kamenohorské, a vypravuje nebo vypravovalo se o něm, že tu druhdy svatí Cyrill a Methoděj kázali. Než, posud nebylo lze pověst tu patřičně prověřiti, - snad podaří se to později. Naděje tato jest tím větší, poněvadž ve Svitavách a v okolí jest cyrillo-methodějských památek několik. (...) **Tak asi 3/4 hodiny od Svitav nalézá se na okresní silnici lanškrounské zrovna před Kycigem druhý starobylý kříž, onomu prvnimu velmi podobný a k silnici valně nahnutý.***

Odkazy a literatura:

Sborník Velehradský. V Brně: J. Vykydal, 1885, 4(1), s. 84. Dostupné také z:

<https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:fd157400-0ded-11e5-b0b8-5ef3fc9ae867>

SPVKK Aš: <http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Svitavy/Svitavy.html>

Poznámka:

*) Podle popisu umístění šlo zřejmě o dnes ztracený kříž č. 1122 v katastru obce Opatov. <http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Svitavy/Opatov.html> /pozn. zpracovatelky/

VRANOVÁ LHOTA

Kategorie:	Kříž
Rozměry (v/š/h):	---
Materiál:	---
Původní umístění:	---
Tehdejší umístění:	Bliže Vranové Lhoty, na cestě do Trnávky v rozvalinách. Mezi Vranovou a Hraničkami nedaleko Bouzova.
SPVKK Aš:	0681

Jan Havelka, 1883:

Hojněji možno mi referovati o cyrillo-methodějských křížích, po nichž i v roce právě minulém od několika badatelů horlivých bylo pátráno a jichž také několik konstatováno nad vši pochybnost'. Veleb. p. dr. S. Palásek, farář měrotínský, podal zprávu, že bliže Vranové Lhoty, okresu jevíčského, na cestě do Trnávky v rozvalinách již leží kříž zjevně velmi starožitný, o němž lid vůkolní vykládá, že pochází z doby cyrillo-methodějské. Dá-li Pán Bůh zdraví, hodlám rozpoltěného kříže toho nákres na místě sám vyhotoviti a vložití do příštího ročníku „Sborníku“ tohoto. Snad do té doby lze bude také tradici, ke kříži tomu se táhnoucí, zjistiiti, jak toho vyžaduje historická kritika.

Jan Havelka, 1885:

Že masivní kříže formy byzantské skutečně též přicházely někdy k úrazu, dokazuje porouchaný kříž mezi Vranovou a Hraničkami nedaleko Bouzova. Kříž ten, jistotně prastarý, ode dávna již rozražen jest na dva kusy a sice tím způsobem, že hořejší část pod samými rameny vodorovnými byla odlomena, Spodní rámě kříže zůstalo v zemi státi

a hořejšek kříže opačně, totiž hořejším ramenem dolů pak zasazen jest vedle do půdy. O starobylosti kříže toho mimo zvětralý jeho zevnějšek svědčí také důlky a rýhy památné, jichž na něm několik shledáváme. I tuto žádné pověsti lidové dosud nemohl jsem vypátrati. Snad podaří se to později.

Odkazy a literatura:

Sborník Velehradský. V Brně: J. Vykydal, 1883, 3(1), s. 218. Dostupné také z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:0952c210-2700-11e5-b44d-005056827e51>
Časopis Muzejního spolku olomuckého. Olomouc: Nákladem Muzejního spolku olomuckého, 9.1885, 2(7). s. 130. ISSN 1212-6055. Dostupné také z: <https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:3c21a50e-5af2-44c8-86a3-1f23bf796cbb>
SPVKK Aš: http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Svitavy/Vranova_Lhota.html

A large, rounded, textured rock formation, possibly a natural rock formation or a large stone, stands prominently in a field of tall, dry grass. The rock has a rough, porous appearance with some vertical lines or cracks. The background shows a cloudy sky and some trees on the right side. The overall scene is captured in a warm, golden light, suggesting a late afternoon or early morning setting.

KRAJ ÚSTECKÝ

Okres Louny

LEŽKY

Kategorie: Kříž

Rozměry (v/š/h): ---

Materiál: žula

Původní umístění: ---

Tehdejší umístění: Stojí v poli blíž silnice Karlovarské v rozkošném údolí a přece na návrší nad vesnicí Lešky

SPVKK Aš: 0542

Jos. Souhrada, farář v Petrohradě na Žatecku, 1881:

Šťastný nález zajímavého kříže Stebenského nedal mi spáti; neměl jsem pokoje a pátral, zda-li by tu a tam nebyla ještě k nalezení nějaká památka. Po dlouhém vyptávání dozvím se konečně, že podobný „Monument“ (jak zdejší Němci kříže ty jmenují) nalézá se v osadě Malměřické (n. Albritz) u obce Lešky (něm. Leschkau). Navštívil jsem místo to a byl nálezem radostně překvapen. Kříž Malměřický podoben jest dle zevnějšku, (velikosti, tvaru i výše) úplně Stebenskému, zdá se, že táž ruka, která robila kříž Stebenský, utvořila i tento. Stojí v poli blíž silnice Karlovarské, jest z přepevné žuly a celý útvar, hrubá - prapodivná práce, prozrazuje pravěk. Jako Stebenský i tento obrácen jest plochami k východu a západu, jen že východní strana jest k zemi poněkud nakloněna. Na západní straně (ploše), která vysazena jest vší přírodní nehodě, nenalezl jsem ni žádného odznaku; věk dlouhý, skoro tisíciletý, setřel tu všecka znamení, účinkovaly zde: déšť, vedro, vyvětrání. Za to na východní (nakloněné) straně, která více kryta jest před nehodami

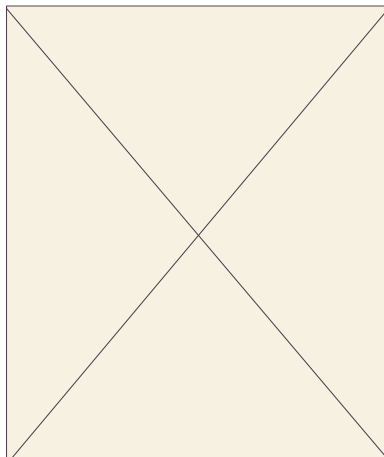
živelními, shledal jsem dobře dosud naznačený kříž. Jest vypouklý, v žule vytesán a liší se od Stebenského tím, že zaujímá celou plochu kříže (viz 2. obrazec.). Kříž tento stojí severně od Stebna ve vzdálenosti 1 hodiny v rozkošném údolí a přece na návrší nad vesnicí Lešky.

Odkazy a literatura:

Sborník Velehradský. V Brně: J. Vykydal, 1881, 2(1), s. 213. Dostupné také z:

<https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:2b723d20-0ed8-11e5-b0b8-5ef3fc9ae867>

SPVKK Aš: <http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Louny/Lezky.html>

Kategorie: Kříž

Rozměry (v/š/h): ---

Materiál: ---

Původní umístění: ---

Tehdejší umístění: U Lužce v osadě Vidhostické.

SPVKK Aš: 1061

Jos. Souhrada, farář v Petrohradě na Žatecku, 1881:

Tomuto mému mínění nasvědčuje též zpráva, kterou právě z věrohodného pramene dostávám, že kříž podobný Leškovskému nalézá se v okolí zdejších ještě jeden, a sice opět ve směru severním 1 hodinu od Leškova vzdálen u Lužce (něm. Lust) v osadě Vidhostické. Popřeje-li mi Bůh času a pohodlí, míním někdy i kříž tento osobně prohlednouti. - Byly by tedy v okolí zdejších tři památné křížové - jeden mateřský, dva filiální či staniční.

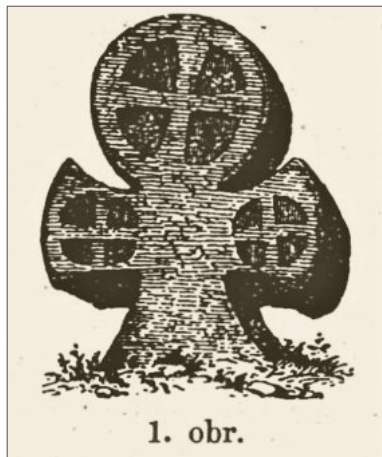
Odkazy a literatura:

Sborník Velehradský. V Brně: J. Vykydal, 1881, 2(1), s. 213. Dostupné také z:

<https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:2b723d20-0ed8-11e5-b0b8-5ef3fc9ae867>

SPVKK Aš: <http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Louny/Luzec.html>

STEBNO

Kategorie: Kříž
Rozměry (v/š/h): 135/95/30
Materiál: žula

Původní umístění: ---

Tehdejší umístění: Kříž stojí na návrší, s něhož jest utěšený rozhled, mezi Stebnem a Petrohradem.

SPVKK Aš: 0544

Jos. Souhrada, farář v Petrohradě na Žatecku, 1881:

Zajímavé jsou obzvláště zprávy kronikářů českých Kosmasa, Pulkavy a Hájka. Vypravují: Slované, zvolili si po smrti svého vůdce Čecha spravedlivého soudce Kroka a vystavěli mu (dle Kosmasa r. 576., dle Hájka r. 675.) nedaleko vesnice Stehna na vrcholu příkré hory pevný hrad, který nazývali „Krokův hrad“ či „Krokovec“. Titíž historikové vypravují, že v podzimku roku 1100. vévoda Břetislav II. dlel v hradci Stebenském, že tu bavil se honitbou a byl tu na dni před sv. Tomášem, vracaje se v noci z lovu k Stebnu, návodem Vršovců šípem úkladně raněn, následkem čehož 12. prosince r. 1100 skonal. Vrah jmenoval se dle Kosmasa Lorek, dle Pulkavy Odlovka. Na památku této události, domnívá se Ponfíkl (rodák Stebenský), že stojí tam kříž žulový, 3 stěvice vysoký, jehož hrubá práce naznačuje stáří vysoké. Píše o tom v topografii Petrohradské na str. 152: „Ein Kreuzstein von ungefähr 3 Fuss Höhe, aus einem dortigen Granit gehauen, dessen grobe Arbeit selbst hohes Alter verräth, steht auf dem Gipfel des Berges am Fussessteige nach Petersburg, einige hundert Schritte vom Dorfe (Steeben) und ebensoweit von dem alten Schlosse entfernt, wovon sich das dunkle Gerücht noch gegenwärtig erhält, es sei allda ehemals eine wichtige Person vom Pferde heruntergestochen worden.“ *

Tolik Ponfikl. Jest to arci tmavá, nejistá domněnka. Jediné jisto jest, že až do dnešního dne mezi Stebnem a Petrohradem stojící kříž povždy veliké vážnosti požíval. (...)

Přicházíme konečně ku kříži samému, jenž svou formou a celým zevnějškem budí náš obdiv. Jest vyroben z jediného žulového balvanu, práce hrubá, pro doby novější neobyčejná. Dobou věkovitou jest omešen, ovětrán, zčernalý. Na ramenou i horní části jsou vypoukle kříže a to s obou stran, hlavními plochami čelí k východu a k západu. Vzdálen jest od starého hradu asi čtvrt hodinky, v tétéž vzdálenosti jako studánka. Výška kříže jest 135 cm, šířka v obou ramenech 95 cm, tloušťka (massivita): 30 cm, šířka horní části křížové 75 cm (viz 1. obr.).

Poznámka:

*) PONFIKL, Joseph Eduard: *Vollständige Topographie der Fideikommiß-Herrschaft Petersburg im Saazer Kreise in Böhmen*. 1821.

http://digital.onb.ac.at/OnbViewer/viewer.faces?doc=ABO_%2BZ176849207

Odkazy a literatura:

Sborník Velehradský. V Brně: J. Vykydal, 1881, 2(1), s. 213. Dostupné také z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:2b723d20-0ed8-11e5-b0b8-5ef3fc9ae867>

SPVKK Aš: <http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Louny/Stebno.html>

Seznam fotografií

- Str. 5 *Jan Havelka*. (1839 – 1886), rodák z Loštic, zakladatel českého muzejnictví na Moravě. Kopie fotografie, 10 x 7,3 cm. H 2733,3.
Zdroj: <http://www.muzeum-sumperk.cz/domains/muzeum-sumperk.cz/index.php/cs/gdpr/2-uncategorised/1200-jan-havelka-1839-1886>
- Str. 6 *Komenský: Časopis pro učitele základní školy*. Olomouc: Academie Jana Amose Komenského, oblast Brno, 19. 12. 1878, 6 (51). s. 793. Dostupné také z: <http://kramerius.kfbz.cz/uuid/uuid:c001046d-f213-11e4-a9aa-005056af3e2c>
- Str. 7 *Původní hrob Jana Havelky*. Výřez; z pozůstalosti Karla Absolona. Archiv Ústavu Anthropos MZM.
- Str. 15 DVOŘÁK, Oldřich. *Hrob I. Wurma, J. Wankela a J. Havelky na hřbitově v Olomouci - Neředíně*. Výřez; čb verze. Archiv autora.
- Str. 16 *Jan Havelka*. Převzato z knihy HAVELKA, Jan, Vítězslav HOUDEK a Eduard HÖLZEL. *Sebrané básně a vlastní životopis Jana Havelky*. V Olomouci: nákladem knihkupectví Eduarda Hölzla, 1888, s. [2].
- Str. 20 CHATRNÝ, Pavel. *Senice kříž*. Výřez; barevně modifikováno. Archiv autora.
- Str. 52 DVOŘÁK, Oldřich. *Mořice kříž*. Výřez; barevně modifikováno. Archiv autora.
- Str. 54 ŠIMEK, Milan. *Lukavice kříž*. Výřez; barevně modifikováno. Archiv autora.
- Str. 64 ŠIMEK, Milan. *Žabovřesky kámen*. Výřez; barevně modifikováno. Archiv autora.
- Str. 72 ŠIMEK, Milan. *Křenovice kříž*. Výřez; barevně modifikováno. Archiv autora.
- Str. 76 CHATRNÝ, Pavel. *Moravský Krumlov kámen*. Výřez; barevně modifikováno. Archiv autora.
- Str. 78 CHATRNÝ, Pavel. *Martinice kříž*. Výřez; barevně modifikováno. Archiv autora.
- Str. 81 DOBIÁŠOVÁ, Marie. *Jankovice kámen*. Výřez; barevně modifikováno. Archiv autorky.
- Str. 87 CHATRNÝ, Pavel. *Hvozdná kříž*. Výřez; barevně modifikováno. Archiv autora.
- Str. 90 DOBIÁŠOVÁ, Marie. *Trnávka kříž*. Výřez; barevně modifikováno. Archiv autorky.
- Str. 93 VALENTA, Pavel: *Dolní Vilímeč kámen*. Výřez; barevně modifikováno. Archiv autora.
- Str. 95 ŠIMEK, Milan. *Pocoucov kříž*. Výřez; barevně modifikováno. Archiv autora.
- Str. 98 SMEJKALOVÁ, Pavla: *Velká Bíteš kříž*. Výřez; barevně modifikováno. Archiv autorky.
- Str. 100 DVOŘÁK, Oldřich. *Jaroměřice kříž*. Výřez; barevně modifikováno. Archiv autora.
- Str. 108 CHATRNÝ, Pavel. *Stebno kříž*. Výřez; barevně modifikováno. Archiv autora.

Seznam použité literatury

HAVELKA, Jan, Vítězslav HOUDEK a Eduard HÖLZEL. *Sebrané básně a vlastní životopis Jana Havelky*. V Olomouci: nákladem knihkupectví Eduarda Hölzla, 1888, s. [2].

Dostupné také z:

<https://www.digitalniknihovna.cz/vkol/uuid/uuid:68360c73-899e-11e7-883f-90b11c419e63>

Loštice, rodiště Jana Havelky: vydáno na památku slavnosti odhalení pamětní desky na rodném domku Jana Havelky, dne 16. srpna 1891. Olomouc: Vlastenecký muzejní spolek, [1891]. s. [1a]. Dostupné také z:

<https://ndk.cz/uuid/uuid:cb5fd6ae205a6437e9cfdb0830e2af1>

Kompletní vydání *Sborníků Velehradských* je možno si prohlédnout na adrese:

<https://ebadatelna.zlkraj.cz/document/>

SMUH_KPW03446286?fq%5B%5D=documentType:%22Noviny%20a%20%C4%8Dasopisy%22&orderDir=DESC&orderBy=score&numResults=14

Časopis Muzejního spolku olomuckého. 1884 - 1885. Dostupné z:

<https://kramerius5.nkp.cz/periodical/uuid:dc872890-aa4a-11dd-89c4-000d606f5dc6>

Časopis Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci. 1886 - 1950. Dostupné z:

<https://www.digitalniknihovna.cz/nkp/periodical/uuid:3f5eeb70-aa4a-11dd-ac05-000d606f5dc6>

Další literatura o Janu Havelkovi

FISCHER, Richard. *Profesor Jan Havelka, rodák loštický: vydáno k 50letému jeho úmrtí*. Olomouc: Vlastenecký muzejní spolek, 1936.

HÝBL, František. *Tichý génius Moravy Jan Havelka: 23.11.1839 - 20.10.1886*. [Loštice]: město Loštice, 2019. ISBN 978-80-270-6973-6.

Abecední rejstřík podle katastrů

Katastr	Okres	Kraj	Kámen (H)/ Kříž (+)	Existuje (A)/ Nedoch. (N)	Číslo SPVKK	Soupis strana
Doubravice	Šumperk	Olomoucký	+	A	0475	56
Dubicko	Šumperk	Olomoucký	+	A	0476	58
Horní Hynčína 1	Svitavy	Pardubický	H	A	1201	101
Horní Hynčína 2	Svitavy	Pardubický	H	A	1114	101
Horní Hynčína 3	Svitavy	Pardubický	H	N	1115	101
Horní Lhota	Zlín	Zlínský	+	A	0531	88
Hoštice	Vyškov	Jihomoravský	H	A	0649	70
Hvozdná	Zlín	Zlínský	+	A	0864	89
Cholina	Olomouc	Olomoucký	+	A	0457	22
Jalubí 1	Uherské Hradiště	Zlínský	H	A	6246	82
Jankovice	Uherské Hradiště	Zlínský	H	A	0798	82
Jaroměřice 1	Svitavy	Pardubický	+	A	0447	103
Jaroměřice 2	Svitavy	Pardubický	+	N	1119	103
Jundrov	Brno-město	Jihomoravský	H	N	-	66
Kartouzy	Brno-město	Jihomoravský	H	N	-	67
Krakovec	Prostějov	Olomoucký	+	A	0501	53
Krchleby	Šumperk	Olomoucký	+	N	1126	59
Křečkovice	Vyškov	Jihomoravský	+	N	2565	73
Křelov	Olomouc	Olomoucký	+	A	0460	23
Křenovice	Vyškov	Jihomoravský	+	A	0521	74
Ležky	Louny	Ústecký	+	A	0542	109
Lukavice	Šumperk	Olomoucký	+	A	0479	60
Lužec	Louny	Ústecký	+	N	1061	111
Martinice	Kroměříž	Zlínský	+	A	0454	79
Moravský Krumlov	Znojmo	Jihomoravský	H	A	1664	77
Mořice	Prostějov	Olomoucký	+	A	0579	54
Nedvězí	Olomouc	Olomoucký	+	A	0459	24
Nová Říše	Jihlava	Vysočina	+	A	0609?	94

Katastr	Okres	Kraj	Kámen (H)/ Kříž (+)	Existuje (A)/ Nedoch. (N)	Číslo SPVKK	Soupis strana
Nový Svět	Olomouc	Olomoucký	+	N	1195	26
Pocoucov	Třebíč	Vysočina	+	A	0339	96
Police	Šumperk	Olomoucký	+	A	0481	62
Příkazy	Olomouc	Olomoucký	+	A	0463	28
Řepčín	Olomouc	Olomoucký	H	N	1702	31
Řimice	Olomouc	Olomoucký	+	A	0663	32
Senice na Hané	Olomouc	Olomoucký	+	A	0464	33
Senička 1	Olomouc	Olomoucký	+	A	0465	34
Slatinice	Olomouc	Olomoucký	+	A	0467	37
Slavonín	Olomouc	Olomoucký	+	A	0461	39
Stebno	Louny	Ústecký	+	A	0544	112
Střelice	Olomouc	Olomoucký	+	A	0471	41
Svéšedlice	Olomouc	Olomoucký	+	A	0489	43
Svitavy 1	Svitavy	Pardubický	+	N	1683	105
Šternberk	Olomouc	Olomoucký	+	A	0664	45
Topolany	Olomouc	Olomoucký	+	A	0462	46
Trnávkva	Nový Jičín	Moravskoslezský	+	A	0575	91
Uherské Hradiště	Uherské Hradiště	Zlínský	+	A	0861	84
Unčovice	Olomouc	Olomoucký	+	N	-	48
Úsov 1	Šumperk	Olomoucký	+	A	0644	63
Vážany	Kroměříž	Zlínský	+	N	2436	80
Velehrad	Uherské Hradiště	Zlínský	H	A	1819	85
Velká Bíteš 1	Žďár nad Sázavou	Vysočina	+	A	0715	99
Vilémov	Olomouc	Olomoucký	+	A	0466	49
Vojnice	Olomouc	Olomoucký	+	A	0469	50
Vranová Lhota 2	Svitavy	Pardubický	+	A	0681	106
Žabovřesky	Brno-město	Jihomoravský	H	A	0774	67

